

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
Hökumət qəzalı
binalarla
bağlı hərəkətə
keçdi
yazısı səh.11-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 14 iyun 2023-cü il Çərşənbə № 103 (8239) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

Bakı və İranın uğursuz telefon diplomatiyası

Ekspertlərə görə, Tehranda siyasi qərarları Xarici İşlər Nazirliyi vermir və bu səbəbdən danışıqlarda irəliləyiş də yoxdur

yazısı səh.7-də

Azərbaycanda deflyasiya qeydə alındı-izahı

yazısı səh.13-də

Bakıdakı rus səfir getdi, İrəvandakı diplomatdan işə hədə...

yazısı səh.4-də

Senator və kongresmenlərdən Azərbaycana sanksiya çağırışı

yazısı səh.8-də

Şuşa Bəyannaməsinin iki ili - mühüm tarix...

yazısı səh.10-də

Taksilərlə bağlı müzakirələrin doğurduğu gərginlik

yazısı səh.11-də

Ter-Petrosyanla mübhəm görüş - İrəvanda çevriliş planı?

yazısı səh.10-də

Büdcəyə dəyişikliklər ikinci oxunuşda təsdiqləndi

yazısı səh.12-də

"Nəvələrım eynəyimi taxıb mənə parodiya edir" - DİM sədri

yazısı səh.14-də

Qərbi Azərbaycan icmasının Roma Papasına məktubu

yazısı səh.15-də

Müəllimlər üçün hədiyyə pullarını onlar yığır-təfərrüat

yazısı səh.14-də

ƏRDOĞANIN AZƏRBAYCANA TARİXİ SƏFƏRİ VƏ DÜNYAYA VERİLƏN MESAJLAR

Azərbaycan-Türkiyə müttəfiqliyində yeni dönmə başladı; Türkiyə Prezidenti Şuşada baş konsulluğun açılması ilə bağlı təlimat verdi; İlham Əliyev Ərdoğanla müzakirələrin yekunu haqda: "Zəngəzur koridorunun tezliklə açılması qaçılmazdır"

yazısı səh.9-də

Cahangir Hacıyevin niyə əfv edilməməsinin səbəbi üzə çıxdı

Azərbaycan Beynəlxalq Bankının həbsdəki vəzifəli şəxslərimə qarşı daha bir məhkəmə başlayır, aralarında sabiq deputat da var

yazısı səh.3-də

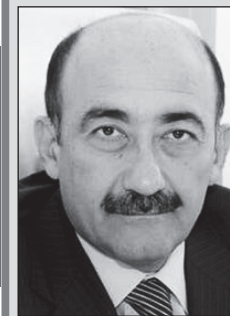
"Əlimdə 45 dəqiqəlik video var" - Nərimin atası

yazısı səh.3-də

Putinin Paşinyana Qarabağla bağlı dediyi o söz: "Əlbəttə..."

yazısı səh.6-də

Əbülfəs Qarayevin İranlı kürəkəninə Azərbaycandakı biznesi əlindən çıxır

yazısı səh.13-də

“Azərbaycan” qəzeti bağlana bilər

“Azərbaycan” qəzetinə sistemli pul ayrılmasa, qəzet fəaliyyətini dayandıracaq. Bu barədə Milli Məclisin iyunun 13-də keçirilən növbədənəkar sessiyasının iclasında baş redaktor Bəxtiyar Sadiqov deyib.

“Ötən il müraciətimiz əsasında bizə bir dəfəlik yardım göstərildi. Mən cari ildə qəzetin yaşadılması üçün Milli Məclisə müraciət etdim. Amma aldığım cavabdan bəlli oldu ki, heç bir yardım mümkün deyil. Halbuki qəzetimiz Milli Məclisin orqanıdır. Milli Məclis tərəfindən təsdiq edilmiş nizamnaməyə görə, qəzetin maliyyə avadanlığı və texniki təminatı Milli Məclis tərəfindən təmin edilməlidir. Artıq qəzetimiz öz əməkdaşlarının əmək haqqını ödəyə bilmir. Vəziyyət göstərir ki, hər il bizə ən azı 1,5 milyon manat sistemli maliyyə yardımı göstərilməlidir. Əks təqdirdə, çapımız dayanacaq. Qəzetdə 65 yaradıcı və texniki işçi çalışır. İş rejimimiz rəsmi materiallardan asılı olaraq 2 və ya 3 növbəli olur. 14 nəfər qadın əməkdaşımız faktiki ailə başçısı statusundadır. Bir çox əməkdaşımız uzun illərdir qəzetdə işləyir. Qəzet bağlansa, onlar yeni saytlarda iş tapa bilməyəcəklər. Əgər qəzet bağlansa, işçilərin mətbuat xidmətlərində və digər yerlərdə yerləşdirilməsini xahiş edirəm. Eyni zamanda qəzetin abunələri də azalıb. Bunları nəzərə almaq lazımdır”, - qəzetin baş redaktoru bildirib.

Spiker Sahibə Qafarova isə cavabında bildirib ki, məsələyə Milli Məclisdə rəhbərlik səviyyəsində baxılıb.

“Milli Məclis hər zaman qəzetə dəstək olub. Sizinlə də bu barədə danışılıb. Ancaq siz işinizin prosesini bugünkü zamanın tələblərinə də uyğun qurmalısınız. Aidiyyəti qurumlar da sizinlə danışılabilir. Düşünürəm ki, səsləndirdiyiniz təklifləri həyata keçirmək lazımdır”, - deyərək vurğulayıb.

Bu il 21 mindən çox şəxs əlillik təyin edilib

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyindəki Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyi tərəfindən bu ilin yanvar-may aylarında 21,4 min şəxsə əlillik təyin edilib.

Nazirlikdən verilən xəbərə görə, onlardan 10,1 mininə ilkin, 11,3 mininə isə təkrar əlillik təyinatı aparılıb. Əlillik təyinatından sonra e-sistem üzərindən həmin şəxslərə əlilliyə görə proaktiv qaydada sosial ödənişlər təyin olunub.

Qeyd olunan dövrdə agentliyin reabilitasiya müəssisələrində 26,5 min şəxsə reabilitasiya xidməti göstərilib, 5,4 min şəxsə 33,2 min reabilitasiya vasitəsi verilib.

Bakıda 36 dərəcə isti olacaq

İyunun 14-nə gözlənilən hava proqnozu açıqlanıb.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən verilən məlumata görə, Bakıda və Abşeron yarımadasında hava əsasən yağmursuz keçəcək. Lakin axşam havanın arabanın tutulacağı, yanmadanın bəzi yerlərində yağış yağacağı ehtimalı var. Cənub-şərq küləyi əsəcək, axşam mülayim şimal-qərb küləyi ilə əvəzlənəcək.

Havanın temperaturunun gecə 19-24°, gündüz 31-36° isti olacağı ehtimal edilir. Atmosfer təzyiqi normadan aşağı - 755 millimetr civə sütunu, nisbi rütubət gecə 70-80, gündüz 50-60 faiz təşkil edəcək.

Bu gün “Son zəng”dir

Elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev ümumtəhsil məktəblərində ənənəvi “Son zəng” tədbirinin keçirilməsi ilə bağlı əmr imzalayıb.

Əmrdə qeyd olunub ki, “Son zəng” tədbiri 14 iyun tarixində hər bir ümumi təhsil müəssisəsinin həyətini sahəsində, həyətini sahəsi olmayan ümumi təhsil müəssisələrinin idman və ya akt zallarında təşkil olunmalıdır.

“Son zəng” tədbirinə valideyn komitələri, valideyn-müəllim assosiasiyaları və ictimaiyyət nümayəndələrinin dəvət olunması ümumi təhsil müəssisəsinin rəhbərlərinə tövsiyə edilib.

Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsi, regional təhsil idarələri, Elm və Təhsil Nazirliyinin birbaşa tabeliyindəki ümumi təhsil müəssisələrinin rəhbərlərinə “Son zəng”-in keçirilməsi müddətində şagirdlərin təhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində zəruri tədbirlər görülməsi tapşırılıb.

Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsi “Son zəng” tədbirləri ilə bağlı əhaliyə müraciət edib.

İdarədən verilən xəbərə görə, yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə bağlı əhaliyə müəyyən çağırışlar olunub: “Son illərin təcrübəsi göstərir ki, bəzən şagirdlər “Son zəng” günü valideynlərinə və ya qohumlarına məxsus nəqliyyat vasitələrindən istifadə edərək əyləncə təşkil etmək məqsədilə sükunətə arxasına əyləşirlər. Lakin unutmamaq olmur ki, avtomobilin onu idarə etmək hüququ olmayan yeniyetməyə könüllü təqdim edilməsindən və ya sahibinin icazəsi olmadan ələ keçirilməsindən asılı olmayaraq, belə hallara yol verilməsi olduqca təhlükəli əməldir. Odur ki, ilk növbədə avtomobilini sürücülük hüququ olmayan övladına etibar edən valideynlərə səslənirik. Xatırladıq ki, belə hallar ciddi qayda pozuntusudur və inzibati məsuliyyət yaradır”.

İqtisadiyyatın beş ayı

2023-cü ilin yanvar-may aylarında Azərbaycanda 49 milyard 580,8 milyon manatlıq, ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 0,7 faiz çox ümumi daxili məhsul (ÜDM) istehsal olunub. Novator.az-ın məlumatına görə, hesabatı yayan Dövlət Statistika Komitəsi bildirir ki, neft-qaz sektorunda 2,5 faiz azalma, qeyri neft-qaz sektorunda 4 faiz artım qeydə alınıb.

Əhalinin hər nəfərinə düşən ÜDM 4890,6 manat göstərilir.

Başqa açıqlamaya əsasən, yanvar-may aylarında əsas kapitala 5 milyard 858,2 milyon manat məbləğində, 2022-ci ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 15,9 faiz çox vəsait yönəldilib, neft-qaz sektoruna investisiyalar 18,9 faiz, qeyri neft-qaz sektoruna yönəldilən vəsait 14,2 faiz artıb.

Sənaye məhsulu istehsalında 1,9 faiz düşmənin rəsmiləşdiyi, neft-qaz sektorunda 2,8 faiz azalmanın, qeyri neft-qaz sektorunda 7,4 faiz artımın olduğu vurğulanır.

Sinan Oğan Bakıda

Türkiyənin tanınmış siyasətçisi, ATA İttifaqının prezidenti namizədi olmuş Sinan Oğan Ərdoğanı müşayiət edən heyətlə Bakıya gəlib.

O, Ərdoğanın Bakıda rəsmi qarşılanma mərasimində Türkiyə nümayəndə heyətinin tərkibində yer alıb. Oğan öncə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə, daha sonra Ərdoğanla salamləşib.

Sərhədimizi qanunsuz keçmək istəyən xaricilər saxlanılıb

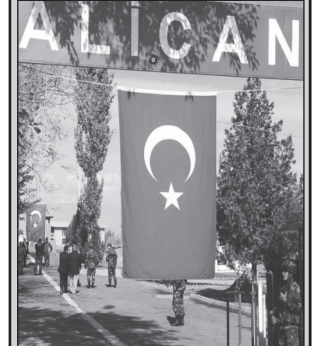
Dövlət Sərhəd Xidmətinin (DSX) Sərhəd Qoşunlarının “Horadiz” və “Göytəpə” sərhəd dəstələrinin əməkdaşları tərəfindən ümumi çəkisi 17 kiloqram 70 qram narkotik vasitələrin qaçaqmalçılıq yolu ilə Azərbaycan Respublikası ərazisinə keçirilməsinin qarşısı alınıb.

“Xudat” sərhəd dəstəsinin xidməti ərazisində isə dövlət sərhədini pozmağa cəhd göstərən iki nəfər sərhəd naryadının sayıqlığı nəticəsində saxlanılıb.

“Xudat” sərhəd dəstəsinin Qusar rayonunun Samur qəsəbəsi yaxınlığında yerləşən sərhəd zastavasının xidməti ərazisində Azərbaycan Respublikasından Rusiya Federasiyası istiqamətində dövlət sərhədini pozmağa cəhd göstərən Əlcəzair Xalq Demokratik Respublikası vətəndaşları - 1996-cı il təvəllüdlü Xermaza Bachir Hamza və 2002-ci il təvəllüdlü Çetto Mohamed Abdelqani - saxlanılıb. Aparılmış əməliyyat-istintaq tədbirləri nəticəsində saxlanılan şəxslərin dövlət sərhədini pozaraq qanunsuz yolla Azərbaycandan Rusiyaya, oradan isə Avropa ölkələrindən birinə miqrasiya etmək niyyətində olmaları müəyyən edilib. Qeyd edilən faktlar üzrə əməliyyat-istintaq tədbirləri davam etdirilir.

Türkiyə-Ermənistan sərhədi nə vaxt açılacaq?

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın andıçmə mərasimində iştirak etmək üçün Ankara-yə səfər edən Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan ictimaiyyətə açıqlanmayan bəzi görüşlər keçirib. Bu barədə “Pastinfo” qəzeti Ermənistan Xarici İşlər Nazirliyindəki mənbələrə istinadən məlumat yayıb.

Mənbə bildirib ki, Paşinyan Ankardakı Türkiyə tərəfinin Ermənistanla münasibətlərin normallaşması üzrə xüsusi nümayəndəsi Serdar Kılıçla görüşüb. Görüş zamanı Ermənistan-Azərbaycan münasibəti, Türkiyə-Ermənistan sərhədinin açılması və digər vacib məsələlər müzakirə olunub.

Məlumatla görə, iki ölkənin sərhədində yerləşən Marqara (Türkiyə tərəfdə Alican) keçid məntəqəsinin iyulun ikinci yarısında açılmasının mümkünüyü barədə fikir mübadiləsi aparılıb. Məlumat üçün bildirək ki, iki ölkə arasında quru sərhədi 1993-cü ildən bağlı idi, bu müddət ərzində yük maşınları Gürcüstan və İran ərazisindən tranzit keçməyə məcbur olub.

Ötən ilin yayında xüsusi nümayəndələrin görüşü zamanı tərəflər üçüncü ölkə vətəndaşları üçün sərhədlərin açılması barədə razılığa gəliblər. İlin sonunda Türkiyə mətbuatı Alican sərhəd keçid məntəqəsinin açılmasının mümkün olduğunu yazıb. Lakin bu razılaşma hələ də həyata keçirilməyib.

Bir neçə ay əvvəl Türkiyədə baş verən zəlzələdən sonra Ermənistan Kəhrəmanmaraşa 100 ton humanitar yardım və 27 nəfərdən ibarət xilasetmə qrupu göndərüb. İrəvanın humanitar yardımı təxminən 35 il əvvəl bağlanan Alican sərhəd-keçid məntəqəsi vasitəsilə göndərilib.

“Azərbaycan Beynəlxalq Bankı” ASC-nin vəzifəli şəxsləri ilə əlbir olaraq cinayət törətmiş Dünyamin Xəlilov və Azad Cavadovun barəsində daha bir cinayət işi başlanıb. Bu barədə Baş Prokurorluğun mətbuat xidmətindən məlumat verilib. Bildirilib ki, “Azərbaycan Beynəlxalq Bankı” ASC-nin vəzifəli şəxsləri ilə əlbir olaraq cinayət törətmiş Dünyamin Xəlilov və Azad Cavadovun barəsində Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsində aparılmış cinayət işinin istintaqı yekunlaşıb.

İstintaqla Dünyamin Xəlilov və Azad Cavadovun 2001-2015-ci illər ərzində “Azərbaycan Beynəlxalq Bankı” ASC-nin sabiq rəhbər vəzifəli şəxsləri ilə birgə sabit cinayətkar qrup yaradaraq rəhbərlik etdikləri “General Construction” və “Bakı Fındıq Emalı Müəssisəsi” məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərinin işçilərinə kreditlərin rəsmiləşdirilməsinə dair bankın vəzifəli şəxsinin verdiyi qanunsuz göstərişləri icra edib həmin şəxsləri bankın müxtəlif filiallarına göndərməklə adlarına rəsmiləşdirilmiş ümumilikdə 6 milyon 642 min manatdan artıq məbləğdə pul vəsaitini mənimsəmələrinə əsaslı şübhələr müəyyən edilib.

İş üzrə toplanmış sübutlar əsasında Dünyamin Xəlilov və Azad Cavadova Cinayət Məcəlləsinin 179.3.1 və 179.3.2-ci (mütəşəkkil dəstə tərəfindən və külli miqdarda mənimsəmə) maddələri ilə ittiham elan edilib, hazırda azadlıqdan məhrumetmə növündə cəza çəkmələri nəzərə alınmaqla barələrində qətimkan tədbiri seçilmədən cinayət işi baxılması üçün aidiyyəti üzrə Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinə göndərilib.

Qeyd edək ki, 2017-ci ildə Dünyamin Xəlilov Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin hökmü ilə 13 il müddətinə azadlıqdan məhrum edilib. 2005-2010-cu illərdə deputat olan Dünyamin Xəlilov həm də bankın rəhbəri olmuş Cahangir Hacıyevin qohumudur və işçisi olub. Belə ki, Cahan-

Cahangir Hacıyevin niyə əfv edilməməsinin səbəbi üzə çıxdı - cəzası 20 ilə çatdırıla bilər

Azərbaycan Beynəlxalq Bankının həbsdəki vəzifəli şəxslərinə qarşı daha bir məhkəmə başlayır, aralarında sabiq deputat da var

Cahangir Hacıyev

Dünyamin Xəlilov

gir Hacıyevə məxsus “Şəki Bazar” və “Şəki Ət Kombinati” ASC-ni uzun müddət Dünyamin Xəlilov idarə edib.

Yada salaq ki, Cahangir Hacıyev 14 il Azərbaycanın ən böyük banklarından biri olan Azərbaycan Beynəlxalq Bankına rəhbərlik edib. Məhkəmənin hökmü ilə 15 il müddətinə azadlıqdan məhrum edilib. Belə görünür ki, may ayında azadlığa buraxılacağı ilə bağlı xəbərlərə rəğmən onun əfv edilməməsi səbəbsiz deyilmiş. Gözləmək olar ki, sabiq deputatla bağlı məhkəmədə onun da adını eşitməli olacağıq.

Tanınmış hüquqşünas Əkrəm Həsənov “Yeni Müsavat”a deyib ki, hazırkı ittihamlarla Cahangir Hacıyev, Dünyamin Xəlilov və Azad Cavadovun cəzaları maksimum 20 ilə çatdırıla bilər: “Azərbaycanda korrupsiya cinayətlərinin yarımçıq, cəlb olunan şəxslərin ha-

kimyyətdəki dayaqlarının olub-olmamasına görə araşdırılması praktikası geniş yayılıb. Eldar Mahmudov milli təhlükəsizlik nazirliyi postunu tutduğu dövrdə qudası olan Cahangir Hacıyev Azərbaycan Beynəlxalq Bankını qanundankənar bir şəkildə idarə edirdi. O zamanlarda Cahangir Hacıyev kimsəni saymırdı, dövlətin payı olan bankın vəsaitlərini sağa-sola dağıdırdılar. 2015-ci ildə Eldar Mahmudov vəzifədən qovulandan sonra Cahangir Hacıyevin qanunsuzluqları, korrupsiya əməlləri yada düşdü, onu və ətrafını həbs etdilər. Halbuki təkcə Cahangir Hacıyevi deyil, onun fəaliyyətinə nəzarət etməli qurumların rəhbər vəzifələri şəxsləri də istintaqa cəlb edilməli, onlar da cinayətkar fəaliyyətsizliyə görə həbs edilməli idilər”.

Hüquqşünas deyir ki, Azərbaycanda cəzanın

maksimal həddi 20 ildir: “Cinayət Məcəlləsinin 55-ci maddəsinə əsasən, cəza müddəti 20 ildir. Bundan başqa, ömürlük cəza da təyin oluna bilər. Cahangir Hacıyevə verilmiş yeni ittihamlar üzrə cəzasını maksimum həddə, 20 ilə qədar artırma bilərlər”.

Əkrəm Həsənov deyir ki, Azərbaycan Beynəlxalq Bankında dövlətin itkiləri çox böyükdür: “10 milyardlarla hesablanan itkilərdir. Cahangir Hacıyevə qarşı əvvəlki ittihamlarda elə də böyük rəqəmlər nəzərə çarpmırdı. Hazırkı ittihamla təəccüblənmədim. Ehtimalım belədir ki, yeni ittihamlar da ola bilər”.

Hüquqşünas özünün şahidi olduğu və Azərbaycan Beynəlxalq Bankından verilən bir kreditin tarixçəsini misal çəkərək yeyintilərin miqyasını diqqətə çatdırdı: “Zamirə Hacıyevanın işi üzrə Azərbaycan tərəfi Lon-

don məhkəməsinə sübutlar təqdim etməlidir. Cahangir Hacıyevə qarşı yeni ittihamlar mümkündür ki, nəticə etibarilə həmin iş üzrə sübutların təqdim edilməsinə xidmət etsin. Amma məsələ burasındadır ki, sübutların toplanılması kreditlər və həmin kreditlərin mənimsənilməsi ilə bağlıdır, məhkəmə qarşısında Cahangir Hacıyevlə bərabər 20 nəfər dayanmamalıdır. Azı 200 nəfər məhkəmə qarşısına çıxarılmalı və kreditin qanunsuz verilməsi sübuta yetirilməlidir. Fikrimdə israrlıyam ki, Cahangir Hacıyev bu qədər pulu təkbəşinə mənimsəyə bilməzdi. Cahangir Hacıyev 15 ilə yaxın Azərbaycan Beynəlxalq Bankının sədri olub. Bu müddətdə həmin bank kreditlərinin verilməsi minlərlə bank işçisini əhatə edib. Bankda ən adi bir kreditin verilməsi azı 15 nəfərin imzasından keçir. Ən sadə kreditin verilməsi bankın kredit, risklərin idarə edilməsi, hüquq, girovun qiymətləndirilməsi, əməliyyat, təhlükəsizlik departamentlərindən keçir və yalnız bundan sonra Kredit Komitəsi kreditin verilib-verilməməsi məsələsinə baxır. Həmin komitədə azı 7 nəfər kreditin verilib-verilməməsi haqda qərara imza atır. Azərbaycan Beynəlxalq Bankı ölkənin ən böyük bankı olub. Orada kreditlər necə verilib? Cahangir Hacıyevin dövründə Azərbaycan Beynəlxalq Bankı sağa-sola zamanət verməklə məşğul idi. Məsələn, 2011-ci ildə “AzMeCo” meta-nol zavodu “Bank VTB”dən 20 milyon dollar kredit götür-

mək istəyirdi. Layihə tam dəyənmişdi. Azərbaycanda kredit tapmırdılar. Həmin dövrə Rusiyanın “Bank VTB”nin Azərbaycandakı nümayəndəliyində sədr müavini idim. Risklərin idarə edilməsi departamenti, hüquq departamentinə mən cavabdeh idim. Nizami Piriye bankdan 20 milyon dollar kredit istəyirdi. Mən həmin kreditin verilməsinə etiraz etdim. Dedilər ki, yaxşı, bəs kreditin verilməsi üçün nə lazımdır. Dedim ki, kredit yalnız bir halda verilib bilər. Böyük bir bank həmin kreditin verilməsinə zəmin dayanmalıdır. Bundan sonra dedilər ki, Beynəlxalq Bank həmin qarantıyanı versə olar. Düşünürdüm ki, Beynəlxalq Bank belə bir riskli işə nəinki 20 milyon dollar, heç 200 dollar belə kredit verməz. Beynəlxalq Bank “AzMeCo”ya zəmin dayandı, 20 milyon dollarlıq kreditin qaytarılmasını faktiki öz üzərinə çəkdi. 1 ildən sonra əlbəttə ki, “AzMeCo” krediti qaytarmadı. 20 milyon dollar beləcə Azərbaycan Beynəlxalq Bankının borcuna çevrildi. Bu təkcə mənim şahid olduğum 1 epizod üzrə kredit verilməsinin təfərrüatıdır. Cahangir Hacıyev deyəndə ki, 2 milyard kredit verməmişəm, 10 milyardlıq zəminlik müqaviləsi haqda danışmalı olsam da, bunun üstündən keçir. Bu gün kimlərsə deyə bilər ki, onu həmin kreditlər verildikən sənədlərə imza atmağa məcbur ediblər. Bu məqam həmin şəxsləri məsuliyyətdən azad etmir”.

■ E.MƏMMƏDƏLİYEV “Yeni Müsavat”

“Əlimdə 45 dəqiqəlik video var” - Nərmnin atası

“Mən onlara demişəm ki, qatilin kim olduğunu bilirsinizsə, ortaya çıxarın: sizin də canınız qurtarsın, mən də övladımın qatilinin kim olduğunu bilim”

Tovuz rayonunun Dondar Quşçu kənd sakini Nərmnin Quliyeva 2019-cu il noyabrın 21-də itkin düşüb, onun meyiti 2020-ci il yanvarın 6-da yandırılmış halda tapılıb. 2020-ci il yanvarın 10-da hadisəni törətməkdə şübhəli bilinən Dondar Quşçu kənd sakini, 1973-cü il təvəllüdü İlkin Süleymanov saxlanılaraq istintaqa cəlb edilib. Bir neçə gün öncə Gəncə Ağır Cinayətlər Məhkəməsində İlkin Süleymanova hökm oxunub. Hakim Dadaş İmanovun sədrliyi ilə keçirilən iclasda Nərmnin ölümündə şübhəli bilinən Süleymanova 18 il müddətinə həbs cəzası kəsilib.

Məhkəmədən sonra “Nərmnin olayı” barədə müzakirələr daha da qızışıb. Təqsirləndirilən şəxsin ailə üzvləri, yaxınları, eləcə də bezi ictimai fəallar sosial şəbəkələr və mətbuat vasitəsilə İlkinin günahsız olduğunu deyərək, onun barəsində çıxarılmış

hökmə etirazlarını bildiriblər.

Nərmnin atası Şərif Quliyev Modern.az-a açıqlamasında deyib ki, hadisə yerində çəkiliş aparılıb, ilkin orada etiraf edib: “Məndə istintaq çəkilişinin videosu var. Təxminən 45 dəqiqəlik videodur. Ancaq qarşı tərəf ictimai-

yyəyə yanlış məlumatlar çatdırır. Həmin videoda ilkin ci-

nayəti etiraf edir. Bunu ictimaiyyəyə göstərmək lazımdır.

çəkiliş zamanı faktlar göstərilir. İlkin hadisə yerinə gətirilib. Orada dindirilərək etiraf edib. Mən istərdim ki, həmin video mediada göstərsin”.

Nərmnin atası məhkəmədə verilən ifadələrdə ziddiyyətli məqamların olduğunu iddia edir: “İlkinin özü 4 dəfə ifadə verib. İfadələri bir-biri ilə ziddiyyət təşkil edirdi. Dindirilən şahidlərin ifadələrində də ziddiyyət vardı. Bütün bunlara aydınlıq gətirmək üçün məhkəmə prosesi uzandı. Məhkəmədən sonra mətbuatda belə bir xəbər yayıldı ki, guya kənd sakinləri bizə qarşı əksiya keçirir. Həmin şəxslər kənd sakinləri deyil, İlkinin qo-

humlandır. Həqiqətlər insanlara başqa formada çatdırılır. Yaxşı olardı ki, mənim dediyim videoya baxsınlar. Ondan sonra bizi başa düşərlər”.

18 illik həbs cəzasına gəlinə, o, qərarla razılaşmadığını, apelyasiya şikayəti verəcəyini diqqətə çatdırıb. Övladını itirən Quliyev kimlərsə tərəfindən pul müqabilində susdurulmaları barədə deyilənlərə də səssiz qalmayıb: “Guya hökumət mənim evimi təmir edib. Guya hansısa nazir mənə pul verib. Allaha and olsun ki, bir adam belə mənə pul verməyib. Onlar, sadəcə olaraq, məni qısqılandırmaq istəyirlər. Gəlib baxsınlar, mənim evimin tavanı kordondandır”.

“Rusiya sülhməramlılarının Qarabağda alternativ bugünkü gündə yoxdur”. “Yeni Müsavat”ın verdiyi xəbəyə görə, Rusiyanın Ermənistanı səfiri Sergey Kopirkin erməni mediasına müsahibəsində belə deyib. Səfir bildirib ki, Rusiya sülhməramlıları, tənqidlərə baxmayaraq, öz vəzifələrini yerinə yetirirlər:

“Söhbət təhlükəsizliyin təmini, Qarabağda erməni sakinlərin yaşamaq şərait yaratmaq, genişmiqyaslı eskalasiyanın qarşısını almaqdan gedir. Bu rol icra edilir. Və mən Qarabağda bu rolu əvəz edəcək başqa qüvvə görmürəm”. Kopirkin qeyd edib ki, gələcəkdən danışırıqsa, o zaman bəzi qüvvələrin yeridilməsi üçün bütün tərəflərin razılığı lazımdır: “Bundan əlavə, mövcud təcrübəni nəzərə alaraq, müxtəlif beynəlxalq və digər strukturların sülhməramlı imkanları ilə bağlı eyniyyətə qapılmaq olmaz. Xüsusilə Ukrayna, Yuqoslaviya təcrübəsi var”.

Kopirkinin sözlərinə görə, Rusiya sərhədçiləri Ermənistan-Azərbaycan sərhədində olan ərazilərdə vəziyyətə nəzarət edir. “Rusiya öz öhdəliklərinə, 1990-cı illərdə iki ölkə arasında imzalanmış sənədlərə sadıqdır. Rusiya sərhədçiləri öz funksiyalarını yerinə yetirirlər, hətta Ermənistan-Azərbaycan sərhədində də olurlar, vəziyyəti monitorinq edirlər. Yeni Rusiya bununla bağlı öz öhdəliklərinə ciddi yanaşır. Burada bizim mövqeyimiz dəyişmir”. Rusiya sərhədçiləri 2020-ci ilin dekabrından Goris-Qafan-Çakaten ərazisində yerləşdirilib. Kopirkin bir müddət əvvəl də “aydın başa düşmək lazımdır: əgər Rusiya olmasaydı və onun sülhməramlıları bölgəyə daxil olmasaydı, bu gün Dağlıq Qarabağın həmin hissəsindəki Stepanakert olduğu formada qalmayacaqdı” demişdi.

Bu arada Rusiyanın Azərbaycanı səfir Mixail Boçarnikov diplomatik fəaliyyətini başa vurub. Boçarnikov 2018-ci ilin mayından Rusiyanın Bakıdakı səfiri idi. Yerli mediada Boçarnikovun Azərbaycanı fəaliyyəti təftiş edilir. Bildirilir ki, onun Azərbaycana “dost” münasibətini göstərən faktlardan biri bu ilin əvvəlində İrandakı Azərbaycan səfirliyinə terror hücumu baş verəndən sonrakı dövrə təsadüf edib. Belə ki, həmin dövrdə məhz Rusiya səfiri Boçarnikov nümayişkarane şəkildə İran səfiri Seyid Abbas Musəvi ilə görüşərək, onunla guya “Cənubi Qafqaz

Bakıdakı rus səfir getdi, İrəvandakı diplomatdan isə hədə...

Rusiyanın Cənubi Qafqaz diplomatiyası öz amplitudasındadır - yenə təhdid, yenə şantaj...; Tofiq Zülfüqarovun fikrincə, güc və təhdid vasitəsilə ətrafını dost etmək mümkün deyil

regionunda baş verən son hadisələri, “3+3” təşəbbüsünü, iki ölkə arasında iqtisadi sahədə əməkdaşlığı, Şimal-Cənub dəhlizini” və s. bu kimi mövzuları müzakirə edib. “Əslində isə bu, sadəcə, İranın heç bir beynəlxalq hüquq və normalara, qanunlara sığmayan terrorçu hərəkətlərinə və molla rejiminə açıq dəstək jesti idi. Bununla da Rusiya səfiri bir daha Azərbaycana gerçək münasibətini və öz ölkəsi ilə İran rejiminin eyni mahiyyətə malik olduğunu göstərdi”, - deyərək Azpolitika.info yazır.

O da qeyd edilir ki, bu il martın sonunda Boçarnikov bir qədər də irəli gedərək, Azərbaycan mətbuatını Ukrayna müharibəsində tutduğu mövqeyə və Rusiyanı ittiham etdiyinə görə tənqid edib, hətta bununla bağlı dövlətimizə irad bildirib: “Azərbaycan mediasında Rusiyanın mövqeyini və rəhbərliyini qərəzli tənqid edən materialların çoxluğu bizi təəccübləndirir. Dəfələrlə Azərbaycan hakimiyyətinin diqqətini yerli mediada tütən anti-Rusiya isteri-kasına cəlb etməli olduq. Ümid edirik ki, bu proses dayandırılacaq”. Onu da qeyd edək ki, Azərbaycana göndiriləcək yeni səfirin kimliyi ilə bağlı hələ heç bir məlumat yoxdur. Amma fakt dəyişmir - istər İrəvandakı səfirin “Ukrayna hədəsi” olsun, istər Bakıdakı keçmiş səfirin fəaliyyəti və söylədikləri, Rusiyanın Cənubi Qafqaz diplomatiyası öz amplitudasındadır. Bəs yaxın dövr üçün diplomatik ritorikada hansısa dəyişikliklər mümkündürmü?

Səfirin xarici işlər naziri, politoloq Tofiq Zülfüqarovun bu mövzuda fərqli təhlili var. Analitikin “Yeni Müsavat”a bildirdiyinə görə, Rusiyanın postsovet məkanında bu siyasəti və üslubu o yerə gətirib çıxarıb ki, dünyada, eləcə də bizim regionda bu ölkədən uzaqlaşma prosesi gedir: “Bu haqda dərindən fikirləşəndə sistemli və yanlış yanaşma görürəm. İstənilən postsovet ölkəsinə konflikt-menecment

Mixail Boçarnikov

tətbiq olunur. Məqsəd ondan ibarətdir ki, hansısa bölgədə münaqişədən istifadə etmək-lə təsir imkanlarına malik olsunlar. Yeni qonşulardan hansısa birində Rusiyadan strateji uzaqlaşma olursa, gərginləşmə baş verir. Rusiyanın ətrafına, qonşularına baxın, onlarla dost yox, düşmənçilik siyasəti yanaşması var. Üstəlik, fərq etmir ki, yaxın müttəfiq ölkədir, yaxud heç bir geniş hərbi müttəfiqliyi yoxdur... Məsələn, Ermənistanı Qafqazda dayaq nöqtəsi kimi qiymətləndirirdi, indi bu ölkəyə qulpsuz çamadan kimi baxılır”, - deyərək politoloq belə düşünür.

Onun fikrincə, tətbiq edilən üslub əks-nəticə verir: “Ukrayna, Moldova, Gürcüstan olsun, habelə Orta Asiyada gərginlik artır. Yeni Rusiya köklü dəyişikliklər etməlidir, bu münasibətlər qonşularına da, özünə də xeyir gətirən balanslı şəkildə qurulmalıdır. Bunun tam tərsini etdikcə, uzaqlaşma davam edəcək. Məsələn, çox geniş yayılmış rus dili onlar üçün əsas faktordur ki, digər ölkələrlə mübarizə aparsınlar. Həmçinin humanitar elementlər var. Rusiyada azərbaycanlılar yaşayır, burada ruslar var. Əgər normal yaşama olarsa, Rusiya həmişə belə müsbət nəticələr əldə edər. O baxımdan gərək qarşılıqlı prinsiplər olsun, xüsusən də qonşuların ərazi bütövlüyünə,

Sergey Kopirkin

suverenliyinə münasibət, onların daxili işlərinə qarışmaq... Bu yanaşmanı Rusiya dəyişə bilsə, yaxşı əlaqələr yarana bilər”.

Postsovet ölkələrinin Rusiyadan qopub Avroatlantik məkana can atmasına görə Moskvanın ətrafını cəzalandırması tərzinə toxunan T. Zülfüqarov hesab edir ki, Amerikanı təbliğ etmək asandır, o cümlədən Avropanı da. Politoloq “Qərbdə sosial münasibətlər, siyasi institutlar, hərtərəfli tərəqqi mövcuddur, bəs Rusiya nəyini təbliğ edəcək”, - deyərək sual edir. “Əvvəla, dövlətdə cəlbədicə nəse yarat ki, sənə kimə oxşayıb inkişaf etsin. Güc vasitəsilə dost etmək mümkün deyil. Bu yerdə Rusiyanın üslubuna qayıtmaq istəyirəm - qonşularını nə ilə cəlb edəcəksən? Bəli, ədəbiyyat, musiqi, mədəniyyət ola bilər. Belə müsbət faktorlardan istifadə etmir, hədə-qorxu dilini seçir. Misal üçün, Ukraynanı tənqid edirlər ki, rus dilinə maneələr vardır. Ukraynada rusdillilik bir neçə milyon insan var, amma Rusiyada da 6 milyon ukraynalı var. Əvvəlcə sən onlara məktəb aç, imkanlar yarat, sonra öz nümunəndə başqasından tələb et. Yoxsa nüvəm var, ətrafını təhdid elə... Ona görə rus səfirlər neyləsinlər, nəyi təbliğ etsinlər?”

□ **Emil SALAMOĞLU**
“Yeni Müsavat”

Ermənistanda 7 yeni rus bazası: nə baş verir?

Ermənistanın öz təhlükəsizliyini təmin edə bilməməsi ilə bağlı tam dəqiq məlumatlar var. Buna iqtisadi, hərbi və insan resursları imkan vermir. Ona görə də bölgədə marağı olan ölkələrdən dəstək almağa çalışır.

Bu sözləri Axar.az-a açıqlamasında Cənubi Qafqaz Tədqiqatlar Mərkəzinin direktoru Fərhad Məmmədov Ermənistanda son illər rus bazalarının sayının artmasını şərh edərkən deyib.

Politoloq bildirib ki, Qərb KTMT üzvü olduğuna görə Ermənistanı birbaşa hərbi yardımın verilməsinin mümkün olmadığı haqqında açıq bəyanatlar səsləndirir. Lakin rəsmi İrəvan Qərbdən müəyyən dərəcədə maliyyə və siyasi dəstək alır: “Ona görə də Ermənistan KTMT-dəki üzvlüyünü tədricən minimum həddə endirir, lakin təşkilatdan çıxmaq haqqında konkret qərar vermir. Rəsmi İrəvanın hazırda Moskva ilə həm sözügedən təşkilat çərçivəsində, həm də ikitərəfli səviyyədə müttəfiqlik əlaqələri mövcuddur. İndiki şəraitdə Ermənistan daha çox ikitərəfli münasibətlər çərçivəsində Rusiyadan faydalanmağa çalışır. Diqqətlə fikir versək görərik ki, son bir ildəki bazalar Azərbaycanın anklavlarının qarşısında və nəqliyyat arteriyaları istiqamətində qurulub. Ermənistan Avropadan siyasi və maliyyə dəstəyi, eyni zamanda müşahidəçilərin göndərilməsi, ərazisində rus hərbi bazalarının qurulması yolu ilə Azərbaycana qarşı maneələr formalaşdırmağa çalışır. Lakin bəhs etdiyimiz təhlükəsizlik sisteminin formalaşdırılmasında ciddi problemlər var. Çünki Ermənistanı dəstək verən ölkələr arasında artıq siyasi rəqabət yox, münaqişə gedir. Putinin həbsi ilə bağlı verilən qərara münasibət, İranın hərbi yardım təklifinə Qərbin reaksiyası və s. bunun simptomlarıdır. Ona görə də qurulan yeni təhlükəsizlik sistemi Ermənistanı qisməddətli zəmanətlər versə də, qarşıdakı perspektivdə ölkəni mübarizə meydanına çevirə bilər”.

Qeyd edək ki, son bir ildə Rusiya FTX və Müdafiə Nazirliyi Ermənistanda 7 hərbi baza tikib.

Ukraynada apardığı iş-gənci müharibəyə görə Qərbin ağır sanksiyalarına məruz qalan Rusiya postsovet məkanına diqqətini qat-qat artırır. Məqsəd isə bir neçədir: Sanksiyalara görə Qərbdən birbaşa ala bilmədiyi məhsulları həmin ölkələrin vasitəsilə dolayısı yolla almaq; Qərbə sata bilmədiyi məhsul və xidmətləri satmaq üçün bazar imkanlarını genişləndirmək; Ən əsası isə Ukraynadan mümkün qədər çox torpaq qopartmaqla müharibəni sonlandırdandan dərhal sonra digər postsovet ölkələrini “udmaq” üçün zəmin hazırlamaq: bu zaman hədəfdə olan dövlətlərin Moskvanın orbitindən uzaqlaşmasının qarşısının alınması ön plana çıxarılır...

Bu məqsədlərə çatmaq üçün Moskva çoxsaylı alətlərdən istifadə edir. Bunlar Avrasiya İqtisadi İttifaqı (AİB), Müstəqil Dövlətlər Birliyi, enerji əməkdaşlığı, nəqliyyat dəhlizləri çərçivəsində əməkdaşlıqlar və sairədir. Rusiyanın MDB və AİB çərçivəsində təşəbbüskarlığını qat-qat artırması, bu birliklər çərçivəsində görüşlərin, təmasların intensivləşdirməsinin arxasında məhz yuxarıda qeyd olunan məqsədlər dayanır. Son aylarda bu iki birlik çərçivəsində müxtəlif səviyyələrdə keçirilən görüşlərin sayı-hesabı bilinmir.

Belə görüşlərdən biri bugünlərdə Soçidə Müstəqil Dövlətlər Birliyinin (MDB) hökumət başçıları arasında keçirilib. Görüşün yekununda hökumət başçıları 11 illik danışıqlardan sonra xidmət və investisiyaların azad ticarəti haqqında razılığa gəliblər. Sazişi baş nazirlər - Mixail Mişustin (Rusiya), Nikol Paşinyan (Ermənistan), Roman Qolovçenko (Belarus), Əlixan Smaylov (Qazaxıstan), Akilbek Japarov (Qırğızıstan), Koxir Rəsulzoda (Tacikistan), Özbəkistanın Rusiyadakı fövqəladə və səlahiyyətli nümayəndəsi Botirjon Əsədov imzalayıblar. Toplantıda iştirak edən Azərbaycan və Türkmənistan sənədi imzalamayıblar.

İclasda Rusiya iqtisadi inkişaf naziri Maksim Reşetnikovun verdiyi məlumata görə, birlik üzvlərinin azad əmtəə ticarətinə dair 12 il əvvəl imzaladıqları saziş öz effektivliyini sübut edib: indiyədək Ümumdünya Ticarət Təşkilatı qaydaları əsasında ölkələrarası ticarətin rüsumsuz həyata keçirilməsini təmin edib. Sazişin qüvvədə olduğu müddətdə Rusiyanın onu imzalayan ölkələrlə qarşılıqlı ticarət həcmi 30 faiz artmaqla 2022-ci ildə 7,3 trilyon rubla çatıb: “İndiki razılaşma əmtəə ticarətini ta-

Əli Əsədov MDB-nin sənədinə niyə imza atmadı?

Ekspert: “Rusiya istədiyi vaxt istədiyi sənədin icrasını dayandıra bilirsə”...

mamlamaqla ölkələr arasında ticarətin həcmnin artmasına təkan verəcək. Bir tərəfdən sənəd birbaşa xidmətlərin ticarətini tənzimləyir, digər tərəfdən isə iqtisadiyyatın iki vacib sektorunun - sənaye və kənd təsərrüfatının inkişafına təkan verir. Belə tənzimləmə qarşılıqlı investisiyaların artmasına, istehsal əlaqələrinin inkişafına, əlavə dəyərin yeni zəncirinin formalaşmasına səbəb olacaqdır.

Saziş ona qoşulan ölkələr üçün bir-birinin maliyyə, nəqliyyat, tikinti, turizm, təhsil və digər xidmət sektorlarında aydın qaydalar əsasında sərbəst iştirakına şərait yaradır. M.Reşetnikov saziş çərçivəsində xidmət ticarəti şərtlərinin təkmilləşdirilməsi imkanlarının olduğunu deyir: “Belə bir imkan sənəddə nəzərə alınıb. Sənaye və kənd təsərrüfatına yanaşmada ölkələr bir sıra üstünlüklər əldə edirlər. Belə ki, saziş iştirakçısı ölkələrin investorları üçün şərtlər bu sektorlarda yerli investorlardan pis olmayacaq. Lakin bununla yanaşı, biz üzv ölkələr üçün həssas olan sektorlar müəyyənləşdirmişik ki, onlarda xarici investorların iştirakını müvafiq ölkə məhdudlaşdırıcılarıdır”.

Nazirin sözlərinə görə, məsələn, Rusiya strateji şirkətlərə xarici investisiyalara münasibətdə məhdudiyyət tətbiq edə biləcək. Tacikis-

tan analoji məhdudiyyətləri dağ-mədən sektorunda, Özbəkistan elektrik enerjisi, atom enerjisi, maşınqayırma və sair sektorlarda xarici investorların iştirakına tətbiq edə biləcək.

Ekspertlərə görə, yeni saziş MDB dövlətləri arasında ticarət dövriyyəsinin həcmi qisməddəti dövrdə 1 faiz artırmaqla 81,3 milyard rubla, bilavasitə saziş iştirakçıları arasında qarşılıqlı ticarəti isə 8 faiz artırmaqla 78,8 milyard rubla çatdırmağa imkan verəcək.

Saziş digər ölkələrin də qoşulması üçün açıqdır. Bu zaman söhbət yalnız MDB üzvü olan deyil, kənar dövlətlərdən də gedir. Saziş onu imzalayan ölkələrdən 3-nün ratifikasiyasından 1 ay sonra qüvvəyə minəcək. Ümumi prosedurun 1 ilə tamamlanacağı gözlənilir.

Sazişin aktiv tərəfdarlarından olan Belarusun iqtisadiyyat nazirinin müavini Alesya Abramenko sənədin ən qısa müddətdə qüvvəyə minməsinin tərəfdarı olduğunu deyir: “Biz bunda son dərəcə maraqlıyıq. Bizim ticarət dövriyyəmizin 65 faizi, xarici xidmət ticarətimizin isə 48 faizi MDB dövlətləri ilə həyata keçirilir. Biz Avrasiya İqtisadi İttifaqı daxilindəki hüquqi qaydaların bəzilərinə də sazişə daxil etmişik. Sənəd ittifaqa daxil olmaqla Tacikistan və Özbəkistanla əməkdaşlıqda xüsusi-lə böyük əhəmiyyət kəsb

yard dollar artırılıb. Bu artımın 9,5 milyard dolları məhz Rusiyaya ixracın payına düşür. Ermənistan ittifaq üzvlərinə ixracı 1,6 milyard dollar (2,8 dəfə artım), Belarus 5,6 milyard dollar (1,3 dəfə arım), Qazaxıstan 1,9 milyard dollar (1,2 dəfə artım), Qırğızıstan 646 milyon dollar (1,8 dəfə artım) artırılıb. Nəticədə İttifaq üzvlərinə ixrac Ermənistanın ümumi ixracının 46,8 faizinə, Qırğızıstanın ixracının isə 65,8 faizinə çatıb.

2023-cü ilin birinci rübündə ittifaq üzvlərinin qar-

“Belə sənədlər çoxdur. Onların işləyib-ışləməməsi daha çox Rusiyanın əhvalına bağlıdır: Moskva istədiyi vaxt istədiyi sazişin bəndlərinin icrasını dayandırır. Məsələn, istənilən zaman hansısa MDB ölkəsindən xəstəlikləri bəhanə edib kənd təsərrüfatı məhsullarının idxalını dayandırır. Soçidə imzalanan saziş xidmətlərin ixracının asanlaşdırılmasını nəzərdə tutur. Burada söhbət bank, mobil, nəqliyyat və sair xidmətlərdən gedir. Eyni zamanda tranzit əməliyyatlarına xidmət də bura daxil ola bilər”.

Ekspertə görə, Azərbaycanın sazişə qoşulmaması öz maraqlarından irəli gələn addımdır: “Rusiya ilə münasibətlər kifayət qədər aktivdir,

şılıqlı ticarətinə ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 20 faiz artım qeydə alınıb.

Artıq ABŞ və Avropa İttifaqından Qazaxıstan, Qırğızıstan və Ermənistan da çox ciddi xəbərdarlıqlar səslənməkdədir. Avropa İttifaqı bu ölkələrə Rusiyaya satışı qadağan olunan malların satışını məhdudlaşdırmağa hazırlaşır. ABŞ isə 2 Ermənistan şirkətini qara siyahıya salıb, Qazaxıstan və Qırğızıstan şirkətlərinə qarşı da analoji addımların atılacağı gözlənilir.

Digər tərəfdən, Avropa İttifaqı Rusiya ərazisindən tranzit daşımaları tamamilə dayandırmağa hazırlaşır. Bu isə Rusiyanın nəqliyyat-logistika sahəsində çalışdığı minlərlə şirkətin fəaliyyətinin minimuma düşməsinə gətirib çıxaracaq. Avropanın Rusiyadankənar ərazilərlə yükdaşımaları həyata keçirməsi üçün əsas marşrutlardan biri MDB üzvləri ərazisindən keçən Orta dəhlizdir. Rusiyanın Soçidə imzalanan sazişdən bu dəhlizlə yükdaşımalarda dolayısı yollarla iştirak etməyə çalışması tam realdır.

Türkmənistanın Soçidə imzalanan sazişə qoşulmaması onun heç bir regional və beynəlxalq ittifaqlara qoşulmamaq siyasətinin nəticəsi kimi qiymətləndirilir. Azərbaycanın saziş iştirakçısı olmamasının səbəbinə gəlincə, MDB-nin indiyədək qəbul olunmuş onlarla sənədi var ki, icra olunmur:

çoxplatformalıdır. Əlavə əməkdaşlıq platformasına ehtiyac yoxdur. Üstəlik, Azərbaycanın özü regional xidmət mərkəzinə çevrilmək, xidmət ixracını genişləndirməkdə maraqlıdır. Bu sektora xarici oyunçuların daxil olması ölkənin maraqları baxımından əlverişli olmaya bilər”.

Qeyd edək ki, Azərbaycanın Rusiya ilə ticarət dövriyyəsi 2022-ci ildə 3,7 milyard dollar təşkil edib. Bunun 975 milyon 456,33 min dolları Azərbaycanın ixracının, 2 milyard 734 milyon 783,08 min dolları isə idxalının payına düşür. İxrac 2021-ci ilə (920 milyon 819,53 min dollar) müqayisədə 6 faiz, idxal isə (2 milyon 74 milyon 311,78 min dollar) 31,8 faiz artıb.

2023-cü ilin yanvar-aprel aylarında Azərbaycan və Rusiya arasında ticarət dövriyyəsi 1 milyard 387 milyon 220,4 min dollar təşkil edib ki, bu da 2022-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 55,3 faiz çoxdur. Dövlət Gömrük Komitəsinin məlumatına əsasən, hesabət dövründə Rusiyadan Azərbaycana idxalın həcmi 2022-ci ilin ilk 4 ayı ilə müqayisədə 49,4 faiz artaraq 1 milyard 37,7 milyon dollara bərabər olub. Eyni dövrdə Azərbaycandan Rusiyaya ixracın həcmi isə 75,7 faiz artaraq 349 milyon 476,34 min dollar təşkil edib.

□ **Dünya SAKİT,**
“Yeni Müsavat”

Soçidə Rusiya Prezidenti Vladimir Putinlə Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyanın görüşündə sonuncu çox çalışdı ki, Qarabağ müzakirə masasında olsun. Putinlə görüşdə Paşinyan Azərbaycandan şikayətlənib.

Putinin Paşinyana Qarabağla bağlı dediyi o söz: "Əlbəttə..."

"Yeni Müsavat" xatırladır ki, erməni baş nazir Laçın yolunda nəzarət-buraxılış məntəqəsi qurulmasına görə vəziyyətin guya ağırlaşdığına diqqət çəkməyə can atıb. "Təəssüf ki, orada humanitar vəziyyət gərgin olaraq qalır. Bir neçə aydır ki, Dağlıq Qarabağda qaz və işıq yoxdur. Laçın dəhlizində vəziyyət kifayət qədər gərgin olaraq qalır. Yeri gəlmişkən qeyd etməliyəm ki, indi Dağlıq Qarabağa ərzaq çatdırılması Rusiya sülhməramlılarının köməyi ilə həyata keçirilir və bu, mühüm miqdarda ərzaqdır. Ümumiyyətlə, Dağlıq Qarabağda

Erməni baş nazir humanitar vəziyyətin guya gərgin olduğuna diqqəti cəlb etmək istəyib, əslində hiyləsi başqadır, Kreml başçısı isə onu dinləyib və qısa cavabla yola verib - ekspertlərin fərqli şərh

catla baxmırlar və köç prosesi başlanıb. Çünki onlar separatçı rejimə inanmırlar. Bakı isə şərtini açıqlayıb: ya vətəndaşlığı qəbul edirsiniz, ya da bölgəni tərk edirsiniz, tələk yığınınan ibarət "artsax"ın tabeliyi altında həmişəlik belə yaşayacağınız gözlənməyəcəkdir. Bizim ərazilərdə ikinci idarəetmə mərkəzi ola bilməz.

Əksinə, Paşinyan hələ də cavab vermir ki, Qarabağın yuxarı hissəsində 10 min er-

baycana aid olduğunu təsdiq ediblər. O halda, ekspertlər Putinin "əlbəttə" deyərək soyuqqanlı reaksiya verməsini necə dəyərləndirirlər?

Siyasi təhlilçi Ramiyə Məmmədova Nikolun yalanını separatçıların özlərinin ifşa etdiyini düşünür: "Qarabağdakı ermənilərin blokada olması cəfəngiyyəti ifşa edən görüntülərlə rastlaşdım. Ağdərə ərazisində ermənilərin toy məclisi və rəqs etmələri

"Rusiya lideri demək istəyib ki, Laçın yolunda nəzarət postunun olması normaldır. Bunu istəsən müzakirə edə, amma yığışdırılması üçün hüquqi əsas yoxdur. Üstəlik, bizdən qabaq Ermənistan sərhəddə nəzarət məntəqəsi yaradıb. Paşinyan əslində razıdır ki, Laçın yolunda yoxlama olsun, o da Zəngəzur yolu işə düşəndə Rusiya FTX-sinin yox, erməni sərhəddçilərinin

"Ankara ilə problemlərin həlli üçün tarixi fürsət yaranıb" - erməni spiker

Ermənistan parlamentinin sədri Alen Simonyan ölkənin baş naziri Nikol Paşinyanın Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın andıçmə mərasiminə qatılmasından danışdı. Bu barədə "Sputnik Armenia" məlumat yayıb.

O bildirib ki, Paşinyanın səfəri Ərdoğanın andıçmə mərasiminin əsas hadisəsi olub. "Ermənistanın baş naziri diqqət mərkəzində olub. İrəvan sərt tənqidlərə məruz qalsa belə, Türkiyə ilə münasibətləri normallaşdırmağa hazırdır. Problemlərin həlli üçün unikal tarixi fürsət yaranıb", - spiker qeyd edib.

Kaspik yenə peyda oldu

Ermənistan baş nazirinin müavini Mher Qriqoryan ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinin şəxsi nümayəndəsi, səfir Anjey Kaspşiklə görüşüb.

Ermənistan mətbuatı xəbər verir ki, görüş zamanı həmsöhbətlər regional vəziyyəti və nəqliyyat kommunikasiyalarının açılması məsələsi ətrafında baş verənləri müzakirə ediblər. "Xüsusilə Arazdəyən-Culfa-Mehri-Horadiz dəmir yolu əlaqəsinin bərpası və təşkil perspektivlərinə toxunub", - deyərək məlumatda qeyd olunub.

ABŞ və Ermənistan səfirləri görüşdü

ABŞ-ın Ermənistandakı səfiri Kristina Kvin və Ermənistanın ABŞ-dakı səfiri Lilit Makunts arasında görüş keçirilib. Ermənistan mətbuatı xəbər verir ki, bu barədə Kvin məlumat yayıb.

Bildirilib ki, görüş Vaşinqtonda baş tutub. "Səfir Lilit Makuntsla bu dəfə Vaşinqtonda görüşmək xoşdur. ABŞ-Ermənistan münasibətlərinin möhkəmləndirilməsi və dərinləşdirilməsi istiqamətində birgə səylərimiz haqqında yaxşı fikir mübadiləsi apardıq", - deyərək ABŞ səfiri qeyd edib.

Erməni hərbiçilər qəzada öldü

Ermənistanın Sünik vilayətində (Zəngəzur) iki müqaviləli əsgər qəzada ölüb.

"Sputnik Armenia"ya xəbər verir ki, Ermənistan İstintaq Komitəsi faktla bağlı araşdırmalara başlayıb. Hadisə ötən gecə baş verib. Belə ki, sürücü idarəetməni itirib və avtomobil dərəyə sürüşüb. "Lazımı ekspertizalar aparılır, müstəntiqlər faciənin səbəblərini müəyyənəndirirlər", - deyərək məlumatda qeyd olunub.

humanitar böhran davam edir və bu da çox vacib məsələdir".

Burada diqqəti çəkən məqam odur ki, Putin Paşinyanın dediklərini, sadəcə, dinləyib və bir kəlmə "əlbəttə" deməklə başqa heç bir reaksiya verməyib. Necə deyirlər, Paşinyanın dediklərinə ətraflı münasibət bildirməyib.

Kreml başçısının "əlbəttə" deməsini iki cür şərh etmək olar: bir, yeni əlbəttə, biz bu məsələləri danışa bilərik, ikincisi, Putin Nikolunu yola verib. Əvvəla, Paşinyan gözünün içinə qədər yalan danışdı - Qarabağda su da, işıq da, qaz da, internet də var. Heç bir kommunikasiya böhranı yaşanmır. Qarabağa humanitar yüklərin daşınmasına gəlincə, hər gün yoldan ruslara aid təminat maşınları keçir və heç bir əngəl yaranmayıb. O başqa məsələdir ki, erməni sakinlər sabaha ni-

məni silahlısı var. Onlar sənə qazır, istehkamlar qurur, vaxtaşırı mövqelərimizi atəşə tutur, yeni təmas xətti formalaşdırmağa çalışır, Kərkicahan-Xəlifəli yolu ilə də rusların müşayiəti ilə ərazilərə hərbi yük daşınır. Budurmu Qarabağda vəziyyətin ermənilər üçün gərgin olması? Əslində buna Paşinyanla yanaşı Putin də cavab verməlidir. Hər iki lider 10 noyabr sənədinə qol çəkib və 4-cü bənddə öhdəlik götürülüb ki, Qarabağa rus qoşunları yerləşdiyi andan etibarən bir erməni hərbi qulluqçusu belə qalmamalıdır. Ona görə Paşinyanın Putinlə görüşdə qaldırdığı məsələnin üzərindən Rusiya prezidentinin bir kəlməlik sözle keçməsi bölgədə reallığı ifadə edir - Azərbaycan Qarabağın dağlıq ərazilərində də bayrağını ucaltmalıdır. Həm Putin, həm Paşinyan Qarabağın Azər-

həmin videoda öz əksini tapıb. Paşinyan yaxşı bilir ki, orada humanitar fəlakət yoxdur. Sadəcə, Qarabağ ermənilərinə, Ermənistan cəmiyyətinə göstərir ki, mən Putin qarşısında bu məsələləri qaldırdım, o da belə cavab verdi, daha nə edə bilərəm... Bir növ özünü tənqidlərdən siqortalayır. Eynilə Rusiyanı da öz ələmində şantaj edir, yəni sülhməramlıları işini görmür, erməni əhalisi çətin vəziyyətə düşüb, rus hərbiçiləri onlara təminatçı ola bilmirlər. Paşinyan rus hərbiçilərinin Qarabağda və sərhəddə beynəlxalq missiya ilə əvəzlənməsi üçün bəhanələr axtarmağa başlayıb. Ancaq onun bu çırpıntıları mənasızdır. Əgər Qarabağın bizim torpaqlar olduğunu qəbul edirsə, işimizə qarışa bilməz".

Ekspert Putinin reaksiyasının Paşinyan üçün açıq cavab olduğunu düşünür:

gediş-gəlişi kontrol etməsini təmin edə bilsin. Yeni onun çıxışını belə oxumaq lazımdır. Putin isə 44 günlük müharibənin gedişində demişdi ki, Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tərkib hissəsidir. İndi nə əlavə edə bilər?

Məsələyə daha qlobal və regional baxanda isə Rusiyanın bu gün Türkiyə ilə Azərbaycana hava-su kimi ehtiyacı var. Belə vaxtda bizi narazı salmaq üstümüzdə gəlmək istəməz".

Siyasi şərhçi Asif Nərimanlının sözlərinə görə, Xankəndidəki separatçıların başçısı Araik Arutyunyan Rusiya prezidentinə ad günü münasibətilə məktub ünvanlayıb: "Araik Putinin adı gününü bəhanə edərək, ona ünvanladığı məktubda Rusiya prezidentindən Qarabağda separatizmə dəstək

verməsinə xahiş edir. Məktubun mətni separatçıların "başçısı"nın Putinə yalvardığını deməyə əsas verir. Araik Azərbaycanın separatizmə qarşı addımlarından şikayətlənir və bunun Rusiyanın təhlükəsizlik təminatlarına qarşı addım kimi təqdim edir. Bununla Putinə demək istəyir ki, "Bakı Moskvanın Qarabağ planını pozur", "Rusiyanın bölgədəki maraqları üçün separatçıların mövcudluğu əhəmiyyətlidir". Moskvanın Qarabağdakı planları, eləcə də Azərbaycanın öz suverenliyinə qarşı olan təhdidləri aradan qaldırmaq istiqamətindəki addımları sirr deyil. Burada əsas məsələ separatçıların başçısının bu məsələləri dilə gətirərək, Putinə "bizi xilas edin" məğzindəki yalvarmasıdır. Və bu məqam separatçı-

ların indiyə qədər arxalandığı Rusiyanın da artıq onları qorumağa, yaxud qoruya bilmədiyi reallığının dilə gətirilməsidir".

Onun sözlərinə görə, indiyə qədər sadəcə ermənilərin Laçın postundan keçidində separatçılar imkan vermirdi və hesab edirdilər ki, postun ləğv edilməsinə nail olacaqlar: "Lakin Nikolun "Qarabağ Azərbaycandır" bəyanatı, Əliyevin separatçılar üçün "amnistiya çağırışı" və beynəlxalq müstəvidə bunun dəstəklənməsindən sonra getmək istəyənlərə şərait yaranır. Erməni mediası bunu Xankəndidəki separatçıların mövcud vəziyyətlə bəşməsi ilə əlaqələndirir, qarşıdakı dövrdə gedənlərin daha çox olacağını yazır".

Emil SALAMOĞLU
"Yeni Müsavat"

Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramovla İranın xarici işlər naziri Hüseyn Əmir Abdullahian arasında telefon danışığı baş tutub. Tehrandakı səfirliyimizə hücumdan sonra hər iki ölkənin nazirləri arasında yeganə əlaqə vasitəsi telefondur və bir neçə dəfə belə təmas qurublar, ancaq münasibətlərin normallaşmasına müsbət təsir etməyib.

Məsələn, budəfəki telefon danışığından sonra İranın daxili işlər naziri Əhməd Vahidi Azərbaycan sərhədində ölkəmizə qarşı təhdid və istehzalar səsləndirib.

Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin rəsmi nümayəndəsi Ayxan Hacızadə təsdiq edib ki, həqiqətən son vaxtlar Azərbaycanla İran arasında bəzi əlaqələr olub. "Danışıqlar zamanı məlum vəziyyətlə bağlı xarici işlər nazirləri arasında fikir mübadiləsi aparılıb", - Hacızadə qeyd edib.

Ekspertlərə görə, İranda siyasi qərarları Xarici İşlər Nazirliyi vermir. İranda Azərbaycanla bağlı qərarları güc strukturları - İran İslam Keşikçiləri Korpusu və ona aid strukturlar verirlər. Deməli, münasibətlərin normallaşma-

ki, Bakı və Tehran arasında bu cür qeyri-rəsmi təmaslar baş verir. Sadəcə, Tehran Bakı ilə münasibətlərin düzəlməsinin sifətini qorumaqla baş verməsini istəyir. Təbii ki, bu olan halda belə Bakının maraqları da nəzərə alınmalıdır".

Beynəlxalq münasibətlər üzrə şərhçi Şəhla Cəlilzadə hesab edir ki, İran tərəfi gec-tez Azərbaycanla hesabləşmaq məcburiyyətində qalacaq: "Dünyada baş verən bütün regional siyasi çəkişmələrin arxasında global iqtisadi savaşlar dayanır. Məsələn, biz İran-Səudiyyə normallaşma prosesini, Səudiyyənin İranda öz səfirliyini bərpa etməsini sün-i-şie barışıqı, yaxud hər iki tərəfin Yəməndə atəşkəs

Bakı və İranın uğursuz telefon diplomatiyası

Ekspertlərə görə, Tehranda siyasi qərarları Xarici İşlər Nazirliyi vermir və bu səbəbdən danışıqlarda irəliləyiş də yoxdur

proses çərçivəsində İrandan Ermənistan artan dəstəyin əksinə olaraq İsrailin Azərbaycanın yanında yer alması, Azərbaycan-İsrail yaxınlaşması, Azərbaycanın 2023-cü ilin mart ayında İsraildə səfirlik açması, İsraildən silah idxalını 70% artırması, təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlığın İran tərəfindən qıcıqla qar-

baycanla hesabləşarkən şərtlərimizə də əməl etməlidirlər: səfirliyimizə hücumu həyata keçirənlər və əmri verənlər cəzalanmalıdır. Təbii ki, burada söhbət SEPAH-in mənsuqlarından gedir. İran bu etirafı qəbul edib, öhdəliyini yerinə yetirərsə, Azərbaycanın daxili işlərinə qarışmaqdan imtina edərsə, İrandakı səfirliyimiz də bərpa edilə bilər, Şimal-Cənub dəhlizi də işə düşə bilər".

Tanınmış siyasi yazır Kənan Rövşənoğlu indiki mərhələdə münasibətlərin düzələcəyini ehtimal etmir:

"Xarici işlər nazirləri belə demək olarsa, üzərlərinə düşən işi görürlər. Telefon diplomatiyası, hətta görüşlər də ötən müddətdə olub. Amma göründüyü kimi, hər hansı bir ciddi irəliləyiş, yumşalma yoxdur. Azərbaycanın İrandan konkret tələbləri var, eləcə də, Tehranın Bakıya qarşı şərtləri var. Görünən odur ki, Tehran bu tələbləri yerinə yetirməyə hazırlaşmır. Söhbət səfirlik cinayətinin araşdırılması, İranda gizlənən azərbaycanlıların təhvil verilməsi və Zəngəzur dəhlizi mövzudur. Bunlar, necə deyirlər, görünən səbəblərdir. Eyni zamanda Tehran əsasən İsrail-Azərbaycan dostluğundan narahatlığını vurğulayır. Və buna görə Azərbaycanı təhdid edir, aşkar və ya gizli şəkildə. Azərbaycan isə açıq şəkildə geri çəkilmək niyyətində olmadığını nümayiş etdirir. Göründüyü kimi, münasibətlər kifayət qədər mürəkkəbdir və yaxında düzəlməsi ehtimalı çox azdır. Amma yox da deyil. Düşünürəm ki, Azərbaycan-İran münasibətlərini qaydaya sala biləcək iki ölkə var, onlar Türkiyə və Rusiyadır. Türkiyə güman ki, tərəf olduğu üçün bu mövzuya çox da dərin müdaxilə etmir. Rusiya isə daha çox özünü kənarda tutmağa çalışır. Güman ki, ruslar Cənubi Qafqazda bu formatda gərginliyin yüksəlməsində maraqlıdır. Düşünürəm ki, Moskva müəyyən mərhələdən sonra bu gərginliyin yatması üçün cəhdlər edəcək. Lakin indilikdə daha çox müşahidəçi kimi davranmağa üstünlük verirlər. Bəlkə də Cənubi Qafqazda bu formatda gərginlik həzrətli şərtlərdə Moskvanın maraqlarına cavab verir".

□ **Cavansir ABBASLI**
"Yeni Müsavat"

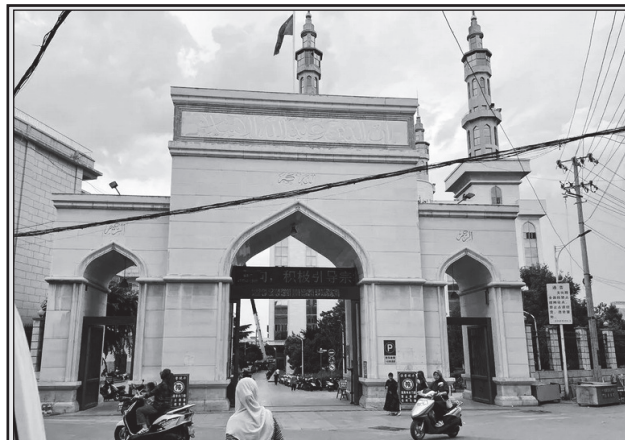
sı üçün bu strukturların qərar verməsi lazımdır. Onlar qərar vermədən İran Xarici İşlər Nazirliyi istəse belə münasibətləri normallaşdırma bilməyəcək.

AĞ Partiya başqanının I müavini, siyasi şərhçi Əhəd Məmmədli bildirdi ki, İranın Azərbaycana qarşı heç bir siyasi-diplomatik ərkana uyğun olmayan davranışlarını davam edir: "Səfirliyimizə hücum oldu, əməkdaşımızın ölümü ilə nəticələndi. Həbs edilən terrorçunun aqibəti necə oldu bilmirik. Guya dəlixanaya salıblar. Sizi əmin edirəm ki, bəlkə də o, indi azadlıqdadır və yaxud dəlixanada ona hər cür şərəit yaradılıb. O ki qaldı İranın hədə-qorxularına, buna çox da fikir verməməliyik. 1979-cu ildən İranda rejim dəyişəndən bu ölkə hədə-qorxu dili ilə danışır. Amma ortada bir şey yoxdur. İran avtoritar klerikal-militarist dövlətdir. Təbii ki, bu cür quruluşlu ölkələrdə əsas söz sahibi güc strukturları olur. Ordu, keşfiyyat, polis, xüsusi təyinatlı güc strukturları və s. Hitler Almaniyasında da belə idi, Putin Rusiyasında da belədir, klerikal İranda da eyni vəziyyətdir. Ona görə Azərbaycan da İranın əsl söz sahibləri ilə danışmalıdır. Yəqin

elan etməsi və bir sıra ortaq maraqların əldə olunması əslinde nəqliyyat marşrutlarının keçdiyi Hörmüz boğazının stabilliyinə hesablanıb. Dünyanın dəniz yolu ilə neft daşımacılığının 50-60%-i bu boğazdan keçir. Odur ki, burada sülh və sabitlik həm də global enerji və logistika təminatında mühüm rol oynayır. Burada Rusiya-Ukrayna müharibəsi səbəbilə Qərbin Rusiyadan neft idxalını sıfıra endirməsi, bunun əvəzinə İrandan neft idxalını artırması da nəzərə alın bilər. Məsələn, elə bu gün Almanyanın uzun illərdən sonra ilk dəfə İrandan böyük həcmdə, 70 min metr-ton neft almasını qeyd etmək olar. Müqayisə üçün vurğulayım ki, Avropa İttifaqının (Rumıniya, Polşa və Bolqarıstan vasitəsilə) 2022-ci ildə İrandan neft idxalı ümumilikdə cəmi 4,2 min metr-ton idi.

Eləcə də hazırda İsrail-Azərbaycan yaxınlaşması fonunda İran-Azərbaycan gərginliyini iqtisadi perspektivdən dəyərləndirə bilərik. İran-Azərbaycan gərginliyinin siyasi səbəbləri məlumdur: 2020-ci ildə Azərbaycanın öz torpaqlarını işğaldan azad edərək cənub sərhədlərinə nəzarəti bərpa etməsi, bu

şılınması, İranın Qafqazda konsulluq açaraq bölgədə öz varlığını Ermənistan vasitəsilə təsdiqləməyə çalışması və s. Lakin bütün bunların arxasında yenə global iqtisadi maraqlar və layihələr dayanır. Elə İran özü Azərbaycan-Ermənistan yaxınlaşmasından ona görə narahatdır ki, Qərbi Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə bölgədə iqtisadi maraq itkinsinə məruz qalacaq. Odur ki, Azərbaycanla gərginliyi bir kənara qoyaraq normallaşma və yaxınlaşma əldə edib öz maraqlarına cavab verən Şərqi Zəngəzur dəhlizinin aktivləşməsini, həmçinin Şimal-Cənub dəhlizinin yeganə çatışmayan parçası olan Astara-Rəşt dəmir yolunun fəaliyyəti açılmasının sürətləndirilməsi üçün cəhdlər edir. Rusiya-İran münasibətlərinin genişləndiyi bir vaxtda ikisi arasında bağı gücləndirən və dünyada yeni logistika xidmətləri təklif edən bu dəhlizin ana xəttində yer alan Azərbaycanla hesabləşmaq təbii ki, İran üçün qaçılmazdır. Odur ki, 27 yanvarda Azərbaycan səfirliyinə edilən hücumdan sonra İran XİN 4 dəfə Azərbaycan XİN-lə əlaqə saxlayıb. Danışıqların hər biri müvafiq normallaşma prosesinə xidmət edir. Lakin Azər-

Çində məscid "islahatları" - "Nyu-York Tayms" yazır

Necə ildir Çin Xalq Respublikasında məscidlərin də "çiniləşdirilməsi" siyasəti yürüdülmür: günbəzlər, minarələr ya tamam sökülüb götürülür, ya da onların görünüşü, quruluşu Çin memarlığına uyğun dəyişdirilir.

Çində son belə hadisənin müsəlman icması ilə hökumət qüvvələri arasında toqquşmaya səbəb olması ABŞ-in "Nyu-York Tayms" qəzetini mövzuya qayıtmağa vadar edib.

Toqquşma 2023-cü ilin may ayında Çinin cənub-qərbində yerləşən Yünnan vilayətinin Naqu şəhərində baş verib. "Nyu-York Tayms" qəzetinin 9 iyun sayında jurnalist Vivian Vanin Naqudan reportajı dərc olunub.

Novator.az-ın məlumatına görə, "Çində nadir toqquşmalardan biri: kökündə iman davası durur" başlıqlı reportajda bildirilir ki, Naciyyənin məscidi Naquda yaşayan, islam dininə etiqad edən etnik azlığın - hueylərin qürur mənbəyidir: "Ötən ay bura həm də qarşıdurma məkanı olub. Mayın 27-si şəhər hakimiyyət orqanları inşaat kranlarını məscidin həyətinə salanda yerli sakinlərlə polisler arasında toqquşma düşüb. Polisler məscidi dövrəyə alıb adamların üstünə bibər qazı buraxıblar. Sakinlər isə polislərə şüşə qab, daş-kəsək tolatlayıb".

Reportajda deyilir ki, hakimiyyət indiyədək Çində islamı "arzuolunmaz xarici təsirlərdən qurtarmaq" kampaniyası çərçivəsində hueylərin də neçə-neçə məscidində əməliyyat aparıb: məscidlərin bəzisi bağlanıb, bəzisinin günbəzi, minarəsi sökülüb və ya dəyişdirilib: "Bu prosese müqavimət çox zəif olub. Ancaq ölkədə klassik islam memarlığından hələ məhrum edilməmiş tək-tük ibadətqahlardan olan Naciyyənin məscidinin, o cümlədən Naqu yaxınlığında yerləşən Şadyan şəhərindəki Böyük məscidin günbəzini sökmək, minarələrini isə Çin memarlığına uyğunlaşdırmaq planı elan ediləndən vəziyyət dəyişib, Naqu camaatı sərt müqavimətə köklənib".

Reportajda bildirilir ki, hökumət Naquda islam memarlığı əleyhinə təbliğat kampaniyasına 2021-ci ildə start verib: "Rəsmi şəxslər məsciddə planlaşdırılan dəyişikliyə ictimai dəstək ala bilmək üçün hər gün ev-ev, qapı-qapı gəzib. Şəhərdə reklam lövhəsinə yenidənqurma planının təsviri də vurulub. Planda məscidin günbəzi yoxdur, minarələri isə budda məbədinə xatırladır".

Şadyana gəlincə, jurnalist orada Böyük məscidi dəyişdirmək planı üzrə rəsmi təbliğata son vaxtlar start verdiyini yazır: "Artıq Şadyan şəhərində rəsmilər müsəlmanların evlərini qapı-qapı gəzməyə başlayıb".

Qazilər hambal sayılarda

Zamin Hacı
 zaminhaci@gmail.com

Yaxud bəzi adamlar kaş heç mayalanmazdı

Milli Məclisdə бүdcə müzakirə edilərkən deputat Səyavuş Novruzov maliyyə naziri Samir Şərifova belə deyib: "Hörmətli Samir müəllim, hamıya pul ayırırsınız, qazilərin də "bir abbasi"sını verməyi sizdən xahiş edirəm. Qarşıdan 26 iyun, Azərbaycan Ordusunun yaranma günü gəlir və bu ərəfədə qaziləri sevindirmək olar. Harada görüşürsə, bu məsələni qaldırırlar, ona görə xahiş edirəm ki, qaziləri sevindirəsiniz".

Bunu yapıcı deputatın qazilərə diqqəti saymaq olarmı? Yox. Əksinə, burada Səyavuş müəllim vətən uğrunda savşib can qoyan insanları ələ salmışdır. Çünki Azərbaycanda hər kəs bu "bir abbasi" mövzusunun mənbəyini bilir. Yalan olmasın, bunu hətta azərbaycançılıq testi saymaq olar, kiminsə buralı olduğunu, Azərbaycanda doğulub-böyüdüyünü yoxlamaq istəsən sual ver ki, "bir abbasi" nə deməkdir, əgər tapmasa, deməli, yadellidir. Mövzu isə dahi Üzeyir bəyin ölməz "O olmasın, bu olsun" operettasından gəlmişdir. Orada Məşədi İbad adaxlıbaşlıq gedəndə hasardan baxmaq üçün hambala 1 abbasi verir, hambal onun ayağı altına uzanır. Hasar üzərindən Sərvərlə dialoqda əsəbləşir, ayağını çırpır, nəticədə hambal deyir ki, Məşədi, belimi qırdın, əlavə 1 abbasi da verəcəksən. Lakin əsərin sonuna qədər hambal o 1 abbasını Məşədidən ala bilmir.

Bunu həm də ona görə izah elədim ki, deputat Novruzov qazilərimizin vətən yolunda xəsarət almasını hambalın başqasının adaxlıbaşlığına gedərkən zədələnməsi ilə eyniləşdirib. Sanki Milli Şuranın üzvüdür və işarə edir: "He-he, sizə bu da azdır, niyə hökumətin sözünü eşidib vaxtilə davaya qalxırdınız, indi bu günə qalmısınız, 1 abbasıya möhtacsınız". Xatırladıram, abbasi Şah Abbasın dövründən qalma pul vahidi olsa da, son yüzillikdə bizdə adətən 20 qəpik ekvivalentində pula deyilib.

Hökumətimizin qazilərə, müharibə veteranlarına yüksək qayğısı fonunda Milli Məclisdə qaziləri təhqir etmək düzgün deyildir. Bir zamanlar bu temalara görə o territoriyada damarını doğrayan oğlanlar olmuşdur. Yeni hər mövzuda ağzına gələni danışmaq olmaz. Üstəlik, Səyavuş müəllimin özü Birinci, İkinci dünya savaşlarının, Yəməndə vətəndaş müharibəsinin, Əfqanıstan, Çeçenistan, Donbas münaqişələrinin, Çində Boksyor üsyanının, İspaniyada Korrida döyüşlərinin iştirakçısı, veteranı olduğu üçün (xalqımız onun medallarının sayını itirmişdir) qazi mövzuna həssas yanaşmaq mənəvi borcudur. Bəs niyə belə edir, heç anlamıram. Yəqin istilər tez düşüb.

Yeri gəlmişkən, həmin gün Səyavuş müəllim ölkəmizdə uşaq artımının da qarşısına çıxmaq istəmişdir. Sanki and içib ki, bu gün ancaq dövlətimizin əleyhinə olacağam. Həkim-deputat Rəşad müəllim süni mayalanma haqda qanun layihəsini müzakirəyə çıxaranda yoldaş Novruzov buna etiraz edib. Deyib istəmirəm bizdə belə qanun olsun: "Allah məsləhət bilmir, uşaq lazım deyil".

Allah, ona qalsa, çox şeyi məsləhət bilib, bəyəm yaxşıdır? Məsələn, Ukraynada hər gün qırğındır. Yaxud ermənilər Qarabağa doluşub. Səyavuş müəllim 30 ildir kreslo zəniti edir. Və sairə. "Allahın məsləhəti ilə" bu dünyadakı min cür əcaib işi izah etmək olar. Necə ki, vaxtilə - orta əsrlərdə elə Novruzov ağlıda keşişlər və mollalar həkimləri tutub öldürürdülər, deyirdilər bunlar Allahın əmrinə qarşı çıxır, adamları ölməyə qoymur. Süni mayalanma hazırda sonsuzluqdan əziyyət çəkən, övlad yiyəsi olmaq istəyənlərin son çarəsidir. Bu tibbi prosedür ilk dəfə 1978-ci ildə Britaniyada tətbiq olunub, həmin uşaq hazırda 44 yaşındadır, daye işləyir və cəmiyyətə Səyavuş müəllimdən daha çox fayda verir. Ümumiyyətlə, indiyə qədər bütün planetimiz üzrə 8 milyondan çox uşaq süni mayalanma üsuluyla doğulubdur.

Azərbaycan əhalisinin artımı dövlətin diqqət mərkəzindədir. Dünən buna hörmətli Ərdoğan da münasibət bildirdi, arzu etdi ki, azərbaycanlıların hər birinin azı 5 uşağı olsun.

Əhali artımı bütün üsullarla aparılmalıdır. Hərçənd axırda bunlara uşaq pulu və bir abbasi vermək lazım gəlir. Bəzilərin isə deputat qoymaq...

Bir qrup respublikaçı və demokrat senator Azərbaycanın Laçın yolunun "blokadası" kontekstində Bayden administrasiyasını ölkəmizin rəsmilərinə qarşı sanksiyalar tətbiq etməyə, Azərbaycana bütün hərbi yardımı dayandırmağa çağıraraq ikipartiyalı qanun layihəsi təqdim ediblər.

"Yeni Müsavat" bildirir ki, həmin layihədə deyilir: "Bu blokada humanitar böhran yaradıb, Qarabağın 120 min ermənisini ərzaq, dərman və digər ilkin tələbat mallarından məhrum edib. Qətnaməmiz aydın göstərəcək ki, Birləşmiş Ştatlar Azərbaycanı məsuliyyətə cəlb etmək üçün addımlar atmalıdır. Biz Azərbaycanı düşünülmüş bu humanitar böhrana son qoymağa çağırmaqda həmrəyik".

Yada salaq ki, hələ fevralda, Laçında ekofəalların aksiyası davam edəndə ABŞ Konqresinin Nümayəndələr Palatasına Laçın dəhlizinin Azərbaycan tərəfindən "blokada"ya alınması ilə bağlı qətnamə layihəsi təqdim edilib. Konqresmenlər Frenk Pallon və Bred Şermanın təklif etdiyi sənədi həm respublikaçılar, həm də demokratlardan dəstəkləyənlər olub. Layihədə bildirilirdi ki, ABŞ Azərbaycana bütün hərbi yardımını dərhal dayandırmaqla və "Azadlığa Dəstək Aktı"na 907-ci düzəlişi yenidən tətbiq etməli, həmçinin "Dağlıq Qarabağın blokadası"na və "digər insan hüquqlarının pozulmasına" görə məsuliyyət daşıyan Azərbaycan rəsmilərinə qarşı sanksiyalar tətbiq etməlidir.

Əslində Birləşmiş Ştatlardakı senatorlar beynəlxalq hüquq, ədalətdən dəm vur-salar da, açıq şəkildə beynəlxalq hüquqda tanınmış Azərbaycan ərəzilərinə qarşı tənqibətçi fəaliyyətlə məşğuldurlar. Bəzi senatorlar ABŞ-in dövlət maraqlarını erməni lobbisinə satıblar. Halbuki regionda Azərbaycanın ABŞ üçün strateji önəmi daha böyükdür. Ancaq müəyyən senatorlar öz şəxsi maraqlarından çıxış edərək növbəti gərginlik yaratmaq istəyirlər. Eyni zamanda Ağ Ev rəhbəri Bayden iki dəfə ardıcıl olaraq azərbaycanlı həmkarına məktub göndərərək, orada eməkdaşlıqdan, Azərbaycanın enerji təhlükəsizliyi, beynəlxalq terrorizmlə mübarizədə əhəmiyyətindən söz açıb. Yeni erməni lobbisinin əlinə baxan bir dəstə konqresmenin qanun layihəsi irəli sürməsi ilə heç də Vaşinqton Bakıya sanksiya tətbiq etməz.

Həmçinin ABŞ xarici işlər nazirlərinin görüşünə ev sahibliyi edir, Avropa Birliyinin

Senator və konqresmenlərdən Baydenə çağırış: "Azərbaycana sanksiya..."

Erməni lobbisinin əlinə baxan bir qrup korrupsioner ABŞ liderini Laçın yolunda post qurduğumuz üçün hərbi yardımları dayandırmağa çağırır; **Akif Nağı**: "Bu, sadəcə, erməniləri sakitləşdirmək məqsədi daşıyır, həm də təmənnə güdülər"

vasitəçiliyini dəstəkləyir, Bakı-İrəvan arasında sülh sazişi imzalanmasının tərəfdarıdır. Bundan əlavə, istər ABŞ xarici işlər naziri Entoni Blinken olsun, istər digər amerikalı rəsmilər, Laçın yolunda nəzarət mexanizmi qurmağımıza görə heç bir irad bildirməyiblər. Çünki bunun legitim hüququmuz olduğunu anlaşırlar. O baxımdan senatorların təklifinin gerçəkləşməsi inandırıcı görünür. Bununla belə, nə üçün onlar bu tənqibətçi təşəbbüsləri qaldırırlar? Bayden administrasiyası necə reaksiya verəcək?

Azad Vətən Partiyasının sədri Akif Nağı "Yeni Müsavat"a qeyd etdi ki, **təəccüblü heç nə yoxdur, ermənipərəst konqresmenlər 30 ildir onların xidmətindədir. Partiya sədrinin sözlərinə görə, onların illərlə buna bənzər təşəbbüsləri olub və heç biri də qəbul olunmayıb**: "Sadəcə, bu cür səylər erməniləri sakitləşdirmək məqsədi daşıyır, həm də təmənnə güdülər. Çünki onlar haqq-ədalət cərgisi sayıla bilməzlər. Burada erməniyə xidmət fəaliyyətini görmək olar. Bu gün ermənilər "Məşədi İbad" vəziyyətindədir. Odur ki, onların pulu ilə danışan bir qrup konqresmen var, adları da bəllidir, hər dəfə eyni adamlar çıxış edirlər. Xüsusən Frenk Pallon və Bred Şerman bu kampaniyada ad çıxanıblar".

A.Nağının fikrincə, hazırda Vaşinqton-Bakı əla-

qələri normaldır, inkişafdadır: "28 May Müstəqillik Günü ilə bağlı hamıdan tez təbrik edən ABŞ Prezidenti oldu. Danışıqlar prosesində təşəbbüs də Vaşinqtonun əlindədir və xarici işlər nazirlərinin növbəti görüşü keçiriləcək. Ona görə də hər hansı konqresmenin, yaxud senatorun müraciətinin qəbul edilməsi münasibətləri korlaya bilər. Üstəlik, Laçın yolunun bağlanmasına dair fakt yoxdur. Sadəcə, gediş-gəlişə nəzarət edirik. Amerikadakı səfirliyimiz konkret sənədlər və sübutlar təqdim etməklə məktub yollaya bilər ki, ermənilər üçün heç bir humanitar böhrandan söhbət gedə bilməz. Görüntülər də təsdiqləyir ki, ermənilər sərbəst şəkildə hərəkət edirlər. Guya sülhməramlıların müşayiəti ilə yoldan keçirlər, amma bu da ağ yalandır. Sadəcə, regionda terror qrupları olduğuna görə yolda yoxlanışı həyata keçiririk. Bu faktları Konqres və Dövlət Departamenti qarşısında qoymaq olar".

Siyasi ekspert Fuad Əliyev hesab edir ki, bu qanun layihəsinin irəli sürülməsindən narahat olmağa dəyməz: "Amerikada hər gün onlarla belə təklif səslənir. Əgər bu, qanun halına çevrilərsə, ABŞ danışıqlar prosesində vasitəçilik balansını pozmuş olacaq və təşəbbüsü əldən verəcək. Ancaq Vaşinqtona belə bir yan-

lış addım lazımdır? Onlar bilirlər ki, Moskva bundan istifadə edərək moderatorluqda önə çıxar bilər. Digər tərəfdən, Laçın yolunda sərhədçilərimizin fəaliyyəti möhrünü vurmuş məsələdir. Bundan sonra hansısa çağırışların əhəmiyyəti yoxdur. Avropa Birliyi, ABŞ və Rusiya bu reallığı qəbul ediblər. Hətta Ermənistan da razılaşıb. Düzdür, Paşinyan Putinlə görüşdə istədi ki, məsələni gündəmə gətirsin, amma Kreml rəhbəri ciddi önəm vermədi. Qalır Qarabağdakı separatçılar, İrəvanda kilsə və revansistlər, bir də erməni lobbisi və onların pulu ilə dolanan senatorlar, onlar da barışacaqlar. İstisna deyil ki, biz 10 min erməni quldurunu da Qarabağdan rədd edəndə kampaniya başlanacaq, guya hərbi eskalasiyadır, Azərbaycan aqressordur və sair. Heç biri nəticə verməyəcək, biz işimizi görməliyik. Öz ərəzilərimizdə terrorçulara yol açmaq fikrimiz yoxdur. Dinc əhali adam balası kimi yoxlanışdan keçib Ermənistana gedib-gəlir. Əgər konqresmenlər blokadadan dəm vurursa, Amerikanın Meksika sərhədinə çəkdiyi divara baxsınlar. Həmçinin yolu açmaq, silah daşınsın, onsuz da gizli yollarla daşınır, bunlar da gəlib bizə atəş açsınlar? Senatorlar bunu istəyirlər? Olmayacaq və məsələ bitib".

□ **Emil SALAMOĞLU**
 "Yeni Müsavat"

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin dəvəti ilə ölkəmizdə dövlət səfərində olan Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın iyunun 13-də rəsmi qarşılama mərasimi olub.

Mərasimdən əvvəl Türkiyə Prezidenti Şəhidlər xiyabanını ziyarət edib, “Əbədi məşəl” abidəsinin önünə əklil qoyub. Sonra Türkiyə Prezidenti Şəhidlər xiyabanında şəhid türk əsgərlərinin xatirəsinə ucaldılmış abidəni ziyarət edərək önünə əklil qoyub, şəhidlik kitabəsinin üstünə gül dəstələri düzüb, xatirə kitabına ürək sözlərini yazıb.

Prezident Ərdoğan Fəxri Xiyabanda ümummilli lideri Heydər Əliyevin xatirəsini ehtiramla yad edib, abidəsi önünə əklil qoyub.

Iyunun 13-də İlham Əliyevin Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanla təkbətək, daha sonra geniş tərkibdə görüşü keçirilib. AZƏRTAC xəbər verir ki, Ərdoğanı salamlayan İlham Əliyev deyib ki, prezident seçkisindən qısa müddət sonra Azərbaycana səfər etməsindən şadlıq: “Bir daha sizi qələbə münasibətilə təbrik etmək istəyirəm. Sizə yeni uğurlar arzulayıram. Əminəm ki, növbəti illərdə də bizim dostluğumuz, qardaşlığımız hər zaman olduğu kimi yüksək səviyyədə olacaqdır. Biz bu gün Sizinlə artıq təkbətək görüş əsnasında bir çox məsələləri müzakirə etdik. İndi heyətlər çərçivəsində də bunun davamı olacaq. Türkiyə-Azərbaycan birliyi, qardaşlığı - bu, beynəlxalq amildir, sabitlik, inkişaf və təhlükəsizlik amilidir. Prezident seçkilərində türk xalqının Sizə göstərdiyi inam bir daha Sizin uzun illər ərzində Türkiyə xalqına göstərdiyiniz xidmətlərə verilən yüksək qiymətdir. Siz bilirsiniz ki, Sizi Azərbaycanda çox sevirlər. Siz bizim əziz qonağımızsınız. Mən yeni hökumət üzvlərini də ürəkdən təbrik etmək istəyirəm. Bir çoxlarını tanıyıram. Hər zaman olduğu kimi, bizim görüşlərimiz həm görülən işlərə yekun vurur, eyni zamanda növbəti illərdə görülməli işlərə bağlı yol xəritəsi cızır. Əminəm ki, bu səfərdə də belə olacaq”.

Türkiyə Prezidenti qonaqpərvərliyə görə özü və heyəti adından səmimi təşəkkür edib: “Türkiyə-Azərbaycan qardaşlığı

Ərdoğanın Azərbaycana tarixi səfəri və dünyaya verilən mesajlar

Azərbaycan-Türkiyə müttəfiqliyində yeni dönmə başladı; Türkiyə Prezidenti Şuşada baş konsulluğun açılması ilə bağlı təlimat verdi; **İlham Əliyev Ərdoğanla müzakirələrin yekunu haqda:** “Zəngəzur koridorunun tezliklə açılması qaçılmazdır”

bütün dünyada qıbtə ilə izlənilir. Bunun son örnəyini Türkiyədə baş verən zəlzələ fəlakəti zamanı gördük. Azərbaycan hökuməti və xalqı dərdimizi öz dərdi kimi bölüşdü və dərhal zəlzələ bölgəsinə heyət göndərdilər. Ürəyi bizimlə döyünən hər bir Azərbaycan vətəndaşına yenə şəxsən öz adımdan və millətim adından minnətdaram. Şuşa Bəyannaməsi ilə müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəltdiyimiz əlaqələrimizi bütün sahələrdə inkişaf etdirməkdə qərarlıyıq. Şuşada baş konsulluğumuzu istədiyiniz vaxt açmağa hazırıq. Həkan bəy, bu məsələdə də heç gecikdirmədən, inşallah, Şuşadakı baş konsulluğumuz hər an açıla bilər, bu, təbii ki, yenə başda Ermənistan olmaqla, bütün dünyaya ayrı bir mesaj olacaqdır. Maarif Vəqfimiz Azərbaycan qurumlarının dəstəyi ilə təhsil-tədris sahəsində fəaliyyətini davam etdirir. İnşallah, gələn il məktəbimizin yeni təhsil korpusunu istifadəyə verməyi planlaşdırırıq. Əziz qardaşımızla təkbətək görüşümüzə xüsusilə Xəzər dənizindən keçən Orta dəniz və bu xüsusda Bakı-Tiflis-Qars dəmir yolu xəttini də bir an əvvəl müzakirə etməyimizdə fayda var”.

Sonra Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Tür-

kiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan mətbuata bəyanatlarla çıxış ediblər. “Biz Zəngəzur koridorunun tezliklə açılması haqqında fikir mübadiləsi apardıq. Nə qədər tez olsa, o qədər yaxşıdır. Zəngəzur dəhlizinin açılması qaçılmazdır”, - deyərək İlham Əliyev mətbuata birgə bəyanatında söyləyib.

“Hər halda, biz bu istiqamətdə öz söylərimizi artıracağıq. Bu dəhlizin açılması bütün ölkələr üçün yeni imkanlar açacaq və bölgədə işbirliyi məsələlərinə də müsbət təsir göstərəcək. Türkiyə və Azərbaycan xarici siyasət sahəsində bundan sonra da vahid mövqedən çıxış edəcək. Bizim xarici siyasətlə əlaqədar apardığımız birgə fəaliyyət bölgə üçün də çox böyük önəm daşıyır”. **Iyunun 15-də Şuşa Bəyannaməsinin imzalanmasının ikinci ildönümünün qeyd olunacağını bildiren dövlətimizin başçısı deyib:** “Şuşa Bəyannaməsi tarixi anlaşımadır. Bu anlaşma nəticəsində Türkiyə və Azərbaycan rəsmən müttəfiq oldu”. İ.Əliyev deyib ki, bölgənin inkişafı, sabitliyi və güvənliyi nöqtəyi-nəzərindən Türkiyə-Azərbaycan birliyi faktoru çox önəmlidir.

Türkiyə Prezidentinin Azərbaycana dövlət səfərini şərh edən politoloq Elxan Şahinoğlu “Yeni

Müsavat”a bildirdi ki, dövlətlərarası münasibətlərdə liderlərin şəxsi münasibətlərinin əhəmiyyətli rolu var: “Ərdoğan və İlham Əliyev arasında çox sıx münasibətlər formalaşıb. Bu, iki ölkə arasında strateji müttəfiqliyə də müsbət təsir edir. Azərbaycanla Türkiyə tarixdə indiki qədər bir-birinə bu qədər yaxın olmayıb. Müttəfiqlik daha çox 2000-ci illərdən etibarən formalaşmağa başladı. Tək siyasi təmaslar səviyyəsində deyil, iqtisadi əlaqələr, enerji layihələri də bu iki dövləti bir-birinə bağladı.

Türkiyədə prezident seçkilərində Azərbaycan ictimaiyyətinin Rəcəb Tayyib Ərdoğanı birmənalı dəstək göstərməsi də Azərbaycanda Ərdoğanı inamın növbəti təzahürü idi. Bu mütləq dəstəyin, Ərdoğanın qalibiyyətinə sarsılmaz inamın bariz nümunəsi kimi Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev seçkilərin birinci turundan sonra Rəcəb Tayyib Ərdoğanı zəng etdi və onu yüksək səfə faizi top-ladığına görə təbrik etdi. Türkiyədəki prezident seçkilərinin ikinci turundan sonra da Rəcəb Tayyib Ərdoğanı ilk təbrik edən Azərbaycan Prezidenti oldu. Ərdoğan da çıxışında bu məqamı xüsusi qeyd etdi. Türkiyə Prezidentinin inaqura-

siya mərasimində isə Ərdoğanın və Türkiyənin birinci xanımının Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə və birinci xanım Mehriban Əliyevaya xüsusi münasibəti də münasibətlərin səviyyəsinin göstərici kimi bütün dünyaya nümayiş edildi. Dünya bir daha Türkiyənin və onun liderinin Azərbaycana, onun liderinə hər kəsdən fərqli xüsusi önəm verdiyinə şahid oldu”.

Politoloq xatırladı ki, Türkiyənin 44 günlük Qarabağ müharibəsində Azərbaycana siyasi dəstəyi oldu, şəxsən Prezident Ərdoğan bu müharibədə Azərbaycana misilsiz siyasi dəstək verdi: “Bu dəstək Azərbaycana qarşı kənar müdaxilələrin neytrallaşmasında ciddi rol oynadı. Müharibədən sonra Şuşa Bəyannaməsinin imzalanması isə faktiki olaraq hərbi-strateji müttəfiqliyimin rəsmiləşməsi oldu. Türkiyə-Azərbaycan dostluq münasibətləri dünya dövlətləri üçün mükəmməl nümunədir. Bundan sonrakı mərhələdə isə müttəfiqliyimizi daha da yüksək səviyyəyə qaldırmaq lazımdır. Şuşa Bəyannaməsinin bəndləri tam olaraq yerinə yetirilməli, Şuşada Türkiyə konsulluğu açılmalıdır. Hərbi sənaye kompleksimiz in-teqrasiya olunmalıdır. Hə-sab edirəm bu və digər ad-

dımlar atılacaq və strateji müttəfiqliyi daha da üst səviyyəyə qaldırmaq mümkün olacaq. Burada iki liderin arasındakı dostluq münasibətlərinin də xüsusi rolu olacaq”.

Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığı 2023-cü il fevralın 6-da Türkiyədə baş vermiş dəhşətli zəlzələnin fəsadlarının aradan qaldırılması zamanı növbəti dəfə dünyaya nümunə göstərdi. Belə ki, Azərbaycan qardaş Türkiyədə baş vermiş güclü zəlzələnin ilk anlarından Türki-

yəyə öz yardımı və dəstəyini əsirgəmədi. Azərbaycan dövləti, xalqı öz doğma qardaşlarına dəstək oldu. Biz bütün dünyaya bir daha nümayiş etdirdik ki, xalqlarımız arasında əsl qardaşlıq əlaqələri mövcuddur. Zəlzələnin ilk günlərindən Azərbaycanın dövlət səviyyəsində qardaş Türkiyəyə yardımı və dəstəyi sistemli həyata keçirildi və hər cür yardım sona qədər davam etdirildi. Eyni zamanda Prezident İlham Əliyevin tapşırığına uyğun olaraq, Türkiyə Respublikasında güclü zəlzələnin fəsadlarının aradan qaldırılması ilə əlaqədar qardaş ölkəyə dəstək yalnız maddi və humanitar sferalarla məhdudlaşmayıb, eləcə də siyasi müstəvidə özünü göstərrib. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Ankarada Türk Dövlətləri Təşkilatının dövlət başçıları-nın fəvqəladə Zirvə görüşü keçirilib. Bu tədbirin Şuşada keçirilməsi nəzərdə tutulsa da, Türkiyədə baş vermiş dəhşətli zəlzələ ilə əlaqədar Prezident İlham Əliyev qardaş ölkəyə dəstək məqsədilə Zirvə görüşünün Ankarada keçirilməsi təklifi ilə çıxış edib. Bu, bir daha Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığının, Türk dünyasında qarşılıqlı dəstəyin və hörmətin bariz nümunəsi idi.

□ **Etibar SEYİDAĞA, “Yeni Müsavat”**

2021-ci il iyunun 15-də Şuşa şəhərində Azərbaycan və Türkiyə arasında müttəfiqlik münasibətləri haqqında Bəyannamənin imzalanmasından iki il keçir. Tarixə Şuşa Bəyannaməsi kimi düşən sənədi Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Şuşada imzalayıblar və bununla iki qardaş ölkə arasında tarixi münasibətlərin yeni mərhələsinin əsası qoyulub.

44 günlük Vətən müharibəsi dövründə Türkiyə dövləti və şəxsən Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Azərbaycana verdiyi siyasi dəstək, səsləndirdiyi bəyanatlar Azərbaycanın mövqelərinin güclənməsi baxımından böyük əhəmiyyət daşıyırdı. Şübhəsiz, Azərbaycan özü öz hərbi gücü ilə öz torpaqlarını işğaldan azad etdi. Eyni zamanda Türkiyənin siyasi və mədəni dəstəyi hadisələrin gedişatına kənar məkrli qüvvələrin müdaxiləsinin qarşısını aldı. Müharibədə qələbədən il yarım sonra imzalanan Şuşa Bəyannaməsi isə iki ölkə arasındakı birliyin daha yüksək səviyyəyə qalxması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edən sənəddir. Bu sənəd Azərbaycanın müstəqilliyi dövründə iki qardaş ölkə arasında imzalanan, hərbi təhlükəsizlik məsələlərini, onun müxtəlif parametrlərini göstərən mühüm sənəddir. Məhz bu baxımdan Şuşa Bəyannaməsi tarixi önəm daşıyaraq, regionda yeni geosiyasi və geoiqtisadi münasibətlərin başlanğıcını qoydu.

Hazırda dövlətimiz tərəfindən Qarabağda aparılan bərpə-yenidənqurma işlərində də Türkiyə yaxından iştirak edir,

təmin edəcəyik,"- İlham Əliyev bildirmişdi.

Bizim üçün mühüm mədəni əhəmiyyət kəsb edən Şuşa şəhərində Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında müttəfiqlik münasibətləri haqqında bəyannamənin imzalanması, sözsüz ki, gələcək dərslərə yazılacaq mühüm tarixi hadisə kimi yaddaşlarımıza həkk olundu.

Şuşa Bəyannaməsinin məhz 15 iyun tarixinə və Qa-

dırdən bu günə qədər həm Azərbaycanla Türkiyə arasında bütün sahələrdə əməkdaşlıq genişləni. Ticarət dövriyyəsi ciddi şəkildə artaraq 5,8 milyard dollar həcminə çatıb ki, bunun gələcəkdə inkişaf etdirilərək 15 milyard dollar həcminə çatdırılması nəzərdə tutulur. Bundan başqa, Türkiyə ilə Azərbaycan arasında elmi-texniki əməkdaşlıq istiqamətləri ciddi şəkildə davam etməkdədir. Azərbay-

viyyədə xarici siyasət məsələlərində birgə koordinasiya olunmuş fəaliyyət içərisindədir. O cümlədən Güney Qafqazda sülhün və sabitliyin əldə olunması üçün birgə addımlar atılır. Bundan başqa, Şuşa Bəyannaməsinin imzalanması türk dövlətləri arasında integrasiya prosesinə ciddi şəkildə töhfə verib. Belə ki, Türk Dövlətləri Təşkilatı artıq bir ciddi quruma çevrilməkdədir. Bundan başqa, türk dövlətləri arasın-

Şuşa Bəyannaməsinin iki ili- mühüm tarix...

İki il ərzində iki ölkə arasında əməkdaşlıq özünü hansı yeni xətdə göstərə bildi?

hər zaman olduğu kimi, Azərbaycanla həmrəyliyi nümayiş etdirir. Türkiyə ilə Azərbaycanın apardığı siyasət bölgədə sabitlik və sülhün bərqərar olması, xalqların birgə və rahat yaşamasına xidmət edir.

Bəyannamə sayəsində Türkiyə və Azərbaycanın münasibətləri rəsmən müttəfiqlik zirvəsinə ucaldı. Ölkələrimiz arasındakı müttəfiqlik əlaqələri siyasət, beynəlxalq müstəvidə birgə əməkdaşlıq, iqtisadiyyat, enerji təhlükəsizliyi, nəqliyyat, mədəniyyət, təhsil, ordu quruculuğu və digər strateji sahələri əhatə edir. Bəyannamədə nəzərdə tutulan hərbi əməkdaşlıq, regi-

onal əhəmiyyət daşıyan iqtisadi layihələr və bütün digər müstəviləri əhatə edən təşəbbüslər ölkənin beynəlxalq nüfuzunu artırır. Bəyannamə ölkələr arasında münasibətlərin gələcəyini müəyyən edir və iki ölkə arasında əlaqələri ən yüksək səviyyəyə qaldırırdı. Şuşa Bəyannaməsi imzalanarkən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev demişdi ki, bəyannamədə ən önəmli məsələlərdən biri müdafiə sahəsindəki əməkdaşlıq, müdafiə sənayesi və qarşılıqlı hərbi yardım məsələləri ilə bağlıdır. "Bu onu göstərir ki, biz həmişə bir yerdə olacağıq və bir-birimizin təhlükəsizliyini

rağ, Zəngəzur üçün çox vacib sayılan Qars müqaviləsinin 100-cü ildönümünə təsadüf etməsinin xüsusi rəmzi mənası vardı.

Bəs Şuşa Bəyannaməsinin qəbulundan ötən iki il ərzində iki ölkə arasında əməkdaşlıq özünü hansı yeni xətdə göstərə bildi?

Politoloq Oqtay Qasımov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, Şuşa Bəyannaməsi imzalandıqdan sonra Azərbaycanla Türkiyə arasında münasibətlərin inkişaf tempinə diqqət yetirdiyimizdə bu inkişafın yüksələn xətt üzrə inkişaf etdiyini görməkdəyik: "O

canda "Teknofest" festivalı keçirildi. Bu festivalın Azərbaycanda keçirilməsi çox önəmli idi. İki ölkə arasında hərbi sənaye sahəsində əməkdaşlıq güclənməkdədir. Azərbaycanla Türkiyə arasında hərbi əməkdaşlığın inkişaf etdiyini görməkdəyik. Hər iki ölkənin silahlı qüvvələri sıx əməkdaşlıq içərisində fəaliyyət göstərir və bu müddət ərzində 20-dən artıq birgə təlim həyata keçirilib. Azərbaycan Ordusunun Türkiyə ordusu modelində qurulması istiqamətində ciddi addımlar atılmaqdadır. Bundan başqa, hər iki ölkə beynəlxalq sə-

da münasibətlər intensiv şəkildə inkişaf etməkdədir. Azərbaycan və Türkiyə eyni zamanda Orta dəhlizin və Zəngəzur dəhlizi layihələrinin həyata keçirilməsində birgə fəaliyyət göstərirlər. Orta dəhliz artıq fəaliyyət göstərməkdədir.

Şuşa Bəyannaməsi bir çox sahələrdə Azərbaycan-Türkiyə müttəfiqlik münasibətlərinin hüquqi zəminə otuzdurulmasıdır. Bu sənədin əsasında demək olar bütün sahələrdə müttəfiqlik münasibətlərinin yeni mərhələsi başlanmış oldu".

□ **Etibar SEYİDAĞA, "Yeni Müsavat"**

Ter-Petrosyanla mübhəm görüş-İrəvanda çevriliş planı

Rusiyanın belə bir adamla indiki məqamda intensiv təmaslarından nə nəticə çıxarmaq olar?

Ermenistanın birinci prezidenti **Levon Ter-Petrosyan** öz məlikanəsində Rusiyanın Ermənistandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri **Sergey Kopyrkin**lə görüş keçirib.

Ekspertlərə görə, son aylar İrəvan-Moskva arasında yaşanan gərginlik fonunda Petrosyanla görüş diqqət çəkir. Ehtimallara görə, Rusiya Ermənistanda hakimiyyət dəyişikliyi planını da nəzərdən keçirə bilər. Ola bilər ki, Rusiya Ermənistanda daha bir ciddi fiqurun hakimiyyətə gəlməsində maraqlıdır. Bu namizədin həm də Qərb tərəfindən dəstəklənə biləcəyi zərurəti ortaya çıxar bilər. Ona görə də Rusiya üçün Ter-Petrosyan daha cəlbedici fiqur ola bilər.

Ter-Petrosyan daha çox Qərbə yaxın olan siyasətçi kimi tanınır. Rusiyanın belə bir adamla indiki məqamda intensiv təmaslarından nə nəticə çıxarmaq olar?

Deputat Bəhruz Məhərrəmov hesab edir ki, Paşinyanın cəhdləri nəticəsiz qal-

lacaq: "Dünyanın dəyişən geosiyasi arxitekturası Rusiya-Ermənistan münasibətlərindən də yan keçməyib. Reallıq bundan ibarətdir ki, erməni cəmiyyəti daha Rusiyani arzu etmir, dəqiq desək, Paşinyanın "inqilabından" sonra antirus əhvalı yüksəlməkdədir. Rusiya isə artıq ənənəvi metodlarla Ermənistan üzərində hökmranlıq edə bilmir. Düzdür, Moskvanın İrəvan üzərində təsir rıçaqları kifayət qədərdir, istər nəqliyyat, rabitə və iqtisadiyyatın bir çox sahələri üzərində təbii inhisar, istərsə də, Ermənistandakı 102-ci bazanın mövcudluğu, eyni zamanda Ermənistan hərbi rəhbərliyinin çoxunun Rusiyaya bağlılığı kimi amillər diqqətdən kənarda qala bilməz. Lakin bu, perspektivdə Ermənistanın öz ərazisində Rusiyanın təsirlərini minimuma endirib tam müstəqil olacağı anlamına gəlmir. Ermənistanın Rusiya təsirindən azad olacağı halda başqa qütbün təsir da irəsinə keçməsi labüddür. Yəni Ermənistan, sadəcə, əl də-

yişə bilər. Bu reallığı Moskva da, Vaşinqton da, Paris də və nəhayət, nə qədər söz sahibi olmasa da, İrəvan da bilir. Müşahidə olunan siyasi hərəkətlənmə də məhz bu reallığın inikasındır. Lakin ilk növbədə nəzərə alınmalıdır ki, nə dünya, nə də region əvvəlki deyil. Xüsusən Azərbaycan Prezidentinin yaratdığı yeni reallıq, Azərbaycanın qələbəsi, cənab İlham Əliyevin bu prosesdə 90-cı illərdən fərqli olaraq Rusiyanın siyasi neytrallığına nail olması, o cümlədən Fransanın regiondan kənarlaşdırılması, Avropa İttifaqı və ABŞ-dan bölgəyə bərabər hüquqlu tərəfdaş baxışına nail olması proseslərə tam yeni yanaşma tələb edir. Yeni Ermənistan özünün təcavüzkar ritorikası, davranışları, dövlət siyasəti ilə özünü elə dalana dirəyib ki, mövcud təfəkkürlə heç bir siyasətçinin, hansısa güc mərkəzinin dəstək verməsindən asılı olmayaraq uğur qazanması mümkün deyil. O cümlədən də Rusiyanın Levon Ter-Petrosyanla dialoqu,

yaxud Paşinyanın Moskva təmaslarının artması nəyisə dəyişə bilməz".

Siyasi analitik Asif Nərimanlı Kremlin Ermənistanda qiyam yolu ilə dəyişiklik etmək istəmədiyini qeyd etdi. Onun fikrincə, bu görüşdə həm Rusiyanın, həm də Petrosyanın öz maraqlarının olduğu görünür: "Rusiya Ermənistanda hələ 2018-ci ildən - Paşinyanın hakimiyyətə gəlişindən sonra dəyişiklik ssenarisi üzərində işləyir. "Qarabağ kartı"nın erməni ictimai rəyində artıq əvvəlki kimi təsirli olmaması Moskva ilə bağlı siyasi müxalifəti böyük ölçüdə zəiflətdi, buna görə Rusiya yeni fiqurlar üzərindən hərəkət etmək planını işə saldı. Məsələn, Qağık Tsarukyanın aktivliyi, 17 siyasi partiyanın birləşməsi ilə yaranan hərəkət, əvvəl Paşinyanın komandasında olmuş Artur Vanetsyanın yeni fiqur kimi irəli çıxması və s. addımlar buna hesablanmışdı, lakin nəticə vermədi. Belə görünür ki, Rusiyada siyasi qanad Ermənistanda hakimiyyət dəyişikliyi qiyamla etmək istəmir.

Moskvanın Paşinyanı siyasi yolla - ya seçki, ya da yeni inqilabla devirmək istəyi daha çox görünür. Ter-Petrosyan ruslar üçün artıq "Qarabağ kartı"nın işləmədiyini erməni siyasi həyatında "yol nişanı" rolunu oynaya bilər. Mümkündür ki, indiyə qədər "Qarabağ kartı"ndan istifadə edən Rusiya yeni vəziyyətdə Ter-Petrosyanla yaxınlaşmaq, siyasi müxalifəti onun tövsiyələri ilə formalaşdırmaq gedişi edə bilər".

Politoloq Tural İsmayilov Paşinyana qarşı Rusiyanın yeni kartlar hazırladığını proqnozlaşdırır: "Ermənistanın baş naziri vəzifələrini icra edən Nikol Paşinyan başa düşür ki, Rusiyanın ondan ciddi narazılıqları var. Çünki üzde Rusiya ilə əlaqələrə önəm veririk deyib, arxa tərəfdə Sorosun əmrlərini, yaxud da Qərbin müəyyən beynin mərkəzlərinin və təşkilatlarının tapşırıqlarını yerinə yetirir. Bu isə Rusiyanı qane etmir. Ermənistan-

tanda indi insan kapitalı yoxdur və bunu açıq şəkildə ölkənin rəsmi komandanlığı etiraf edir. Sərhədi qorumağa sərhədcə tapa bilmədiyini bildirir. Ermənistanın Statistika Komitəsinin açıqladığı rəqəmlərdən görünür ki, ölkədə adamların sayı gün-gündən azalır. Üstəlik, son aylarda ölüməlin sayı doğuşların sayını kifayət qədər üstələyib. Bütün problemləri, ölkədəki böhranı nəzərə alaraq Ermənistan başa düşür ki, bu günə qədər formal olaraq müstəqil olsa da, bundan sonra Rusiyanın icazəsi olmadan daxili siyasətlə bağlı kiçik addımlar belə ata bilməz. Rusiya artıq Paşinyana qarşı yeni ssenarilər qurur. Petrosyanla səfirin görüşündə müəyyən fikir dərtişmələri aparıla bilər. Amma Petrosyan kartının Rusiya tərəfindən işə salınmağı o qədər ağlabatan görünmür".

□ **Cavanşir ABBASLI, "Yeni Müsavat"**

“Azərbaycanda qəzalı evlərin bərpası ilə bağlı xüsusi proqram hazırlanıb”. Bunu maliyyə naziri Samir Şərifov Milli Məclisdə keçirilən komitələrin birgə iclasında deyib. O qeyd edib ki, baş nazir Əli Əsədovun sədrliyi ilə bu məsələyə həsr olunmuş müşavirə keçirilib. Yaxın zamanlarda bu istiqamətdə əməli addımlar atılacaq.

Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Eldar Əzizov bir müddət əvvəl verdiyi açıqlamada deyib ki, qəzalı binalar paytaxtın bütün ərazilərində var. Onun sözlərinə görə, bütün rayonlarda az-çox bu cür qəzalı vəziyyətdə olan binalar mövcuddur və bu məsələni daha dərinəndən öyrənmək məqsədilə komissiya yaradılıb. İcra başçısı qeyd edib ki, nə az-nə çox, qəzalı vəziyyətdə olan binaların sayı 1000-ə yaxındır: “Orta hesabla hər binada 100-200-ə qədər ailə məskunlaşır. Bu məsələ bu gün kəskin olaraq gündəlikdə durub. Qəzalı vəziyyətdə olan binaların sayı çoxdur və ilkin olaraq kritik vəziyyətdə olan qəzalı binalardan başlamalıyıq”.

Bundan əlavə, xatırladaq ki, Bakının bir neçə əsas sürüşmə ocaqları da var.

Evlərlə bağlı ən ciddi problem vətəndaşlara ödəniləcək kompensasiya ilə bağlıdır. Əgər vətəndaşların evləri sökülüb köçürülürsə, mütləq şəkilə ərazi üzrə qiymətləndirmə aparılmalı, həmin ərazidə olan qiymətlərə uyğun vətəndaşa pul verilməli və yaxud evin ölçüsü çox kiçikdirsə, onun otaq sayına uyğun ala biləcəyi digər binalardakı mənzillərin qiymətinə uyğun kompensasiya ödənilməlidir. Amma bir çox hallarda bu, haqlı və ya haqsız narazılıq da yaradır.

Maraqlıdır, qəzalı binalarla bağlı problemlər necə həllini tapmalıdır?

Əmlak məsələləri üzrə

ekspert Elnur Fərzəliyev mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”a danışıb: “Ölkədə yüzlərlə qəzalı, minlərlə istismar müddətini bitirmiş binalar var. Məsələyə realıqla yanaşsaq, demək olar ki, binaların sökülüb-tikilməsi 2-3 il vaxt aparır. Yəni bu gün yüzlərlə binanın sökülməsinə çox böyük tikinti şirkətləri cəlb olunmalıdır. Tikinti şirkətləri də bu sahəni öz istəklərinə uyğun aparırlar. Yəni özləri seçim edir, hansı ərazi onlar üçün əlverişlidir, orada daha çox mənzil satışa çıxara bilərlərsə və yaxud daha az mənzil varsa, həmin ərazini sökürlər. Çünki onlar öz hesablarını düşünür və oradakı mənzil sahiblərini mənzillə təmin edirlər. Bunu dövlət aparmır. Qısa zamanda bu ərazilərin sökülməsi, ümumiyyətlə, mümkün deyil.

Unutmaq olmaz ki, tikinti şirkətləri binaları satacaqları mənzillərin hesabına tikir. Əmlak bazarında alıcılıq qabiliyyəti olmalıdır ki, onlar sata bilsinlər, sata bilməsələr iflasa uğrayar və tikililər yarımçıq qalar”.

Ekspert qeyd edib ki, bu prosesin sürətli aparılması üçün daşınmaz əmlak sahəsi ilə bağlı yeni qanunlar qəbul olunmalıdır: “Tikilməkdə olan, xüsusən də pilot layihə üzrə olan binalarda ilkin çıxarışlar verilməlidir ki, onlar mənzilləri kreditlə sata bilsinlər. Çünki nağd formada daşınmaz əmlak alan alıcıların sayı azalıb. İkincisi, vətəndaşlarla şirkətlər arasında daima mübahisəli məsələlər olur. Burada söhbət təkcə kompensasiyadan getmir. Ölkədə şirkətlər zəif vətəndaşa pul vermir, çox az, daha çox problemi olan insanlara pul verilir. Çünki tikinti şirkətləri pulu mənzillə əvəzləşdirir. Yəni evi sökülən şəxsə həmin binada mənzil verirlər.

Bəs burada problem nədən qaynaqlanır? Mənzil sa-

Hökumət qəzalı binalarla bağlı hərəkətə keçdi

Elnur Fərzəliyev: “Burada əsas problem təkcə kompensasiya deyil...”

hibləri evləri sökən-tikən şirkətlərə güvənmir. Burada dövlətin güvəni, zəmanəti olmalıdır. Tutaq ki, bu sahə ilə bağlı tikintilərə icazələrlə bağlı qərar, sərəncam verən dövlət qurumları, orqanlar həmin bina sakinləri ilə görüşüb, onlara zəmanət verməlidir, “bu şirkət bu binanı bu tarixdə söküb, bu tarixdə təhvil verəcək, hər hansı bir problem yaranarsa, qurumlar söz verilmiş tarixdə binanı tikib, təhvil verəcək”, deyər. Daha bir problem isə bundan ibarət-

dir - bu binalar illərlə baxımsız vəziyyətdə qalıb, sovet dövründə binalara “jeklər”, yəni mənzil istismar idarələri nəzarət edirdi. Lakin sonra “jeklər”dən bir çox səlahiyyətləri alındı. Səlahiyyətlər alındığına görə “jeklər” binaların sadəcə çölmə, həyət-bacasına nəzarət edir. Yol kənarında olan həmin köhnə, istismar müddətini bitirmiş binaları bəzən icra hakimiyyətləri, sadəcə, üzünü boyayıb, dam örtüyünü dəyişir və bununla binanın “təmir etmiş” hesab edirlər.

Bu, təmir-bərpa işləri deyil. Beləliklə, bu binaların hamısını tez bir zamanda sürətlə sökmək mümkün olmadığına görə bərpa işləri aparılmalıdır. Tutaq ki, bina 3-5 ildən sonra söküləcəksə, həmin günə qədər bərpa işləri aparılmalıdır ki, bina dayanıqlı qala bilsin”.

Ekspertin sözlərinə görə, binaları qəzalı vəziyyətə gətirib çıxaran müəyyən amillər var: “Köhnə binaların bir çoxunun zirzəmilərinin çirkab suları ilə dolu olması, artırmalar, zir-

zəmilərin obyektə çevrilməsi, əlavə qapı və ya pəncələrin açılması, yəni konstruksiya dəyişikliyi birbaşa binanı qəzalı vəziyyətə gətirib çıxarır. Daha bir məsələ, kompensasiya əksər hallarda 1500 manat, çox az hallarda 2000-2500 manatdan hesablanır. Amma məsələ, əgər vətəndaş şəhərin mərkəzində yaşayır və pilot layihə üzrə yaşadığı bina yola düşürsə və yaxud park salınırsa, dövlətin inzibati binası tikiləcəksə, vətəndaşa kompensasiya verilir. Amma ona ödənilən məbləğ əksər hallarda həmin ərazidə ev almağa imkan vermir. Yəni nəzərə almaq lazımdır ki, əmlak bazarında qiymətlər kəskin arta-arta gedir. Ərazi üzrə uyğun qiymət olmalıdır, vətəndaş tutaq ki, Səbəyell rayonundan çıxdıqda yalnız Xırdalanda yaşaya bilər, çünki ona verilən pul yalnız buna çatır ki, orada ev ala bilsin. Nəticədə insanın yaşayış infrastrukturunu tamamilə pozulur. Tutaq ki, uşaqlarının məktəbi və sairə məsələlər var ki, onu məhz yaşadığı yere görə formalaşdırır. İndi təsəvvür edin, başqa yere adaptasiya olunana qədər bir sıra travmalar yaşayır”.

Q. Xəlilə GƏRAY, “Yeni Müsavat”

Taksilərlə bağlı müzakirələrin doğurduğu gərginlik

Xarici şirkətlər Azərbaycanı tərk etsə, işsizliklə bağlı problem yarana bilər

Milli Məclisə daxil olan “Avtomobil nəqliyyatı haqqında” qanunda dəyişikliklərlə bağlı qanun layihəsinin müzakirələri davam etməkdədir. İctimaiyyət qiymətlərinin bahalaşacağından narahatdır, ekspertlər isə dəyişikliklərin faydalı olacağı qənaətinə gəlirlər.

Rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin iclasında çıxışı zamanı deyib ki, Bakı şəhərində təqribən 67 min taksi fəaliyyət göstərir. Nazir bildirib ki, taksi sürücülərinin ortalama iş saati 14-15 saatdır: “Məqsədimiz ondan ibarətdir ki, iş saati azaldılsın, 8 saat edilsin. Yeni qiymətlərin tənzimlənməsi hesabına sürücülər nə qazancından, nə də işindən məhrum olacaqlar”, - deyər əlavə edib.

İqtisadçı ekspert Natiq Cəfərli “Yeni Müsavat”a mövzu ilə bağlı geniş şərh verib. Ekspert xatırladı ki, fərdi qaydada taksi fəaliyyəti ilə məşğul olanlar identifikasiya nömrəsi, lisenziya alırdılar, şəbəkə şirkətləri də qeydiyyatdan keçirlər: “Yeni qaydalara görə qeydiyyat şərtləri sərtləşəcək, rüsumlar artırılacaq. Beynəlxalq əqrəqat şirkətlərin bu şərtləri qəbul edib-etməyəcəyini zaman göstərəcək. Hər halda, bu şirkətlər Azərbaycanı tərk etsə, işsizliklə bağlı problem yarana

bilər. Eyni zamanda bu, ölkənin imicinə də mənfi təsir göstərəcək. Beynəlxalq şirkətlər mediada qanunlar sərtləşdiyinə görə Azərbaycanı tərk etdiklərinə dair bəyanatlar versələr, bu, investisiya cəlbinə və ölkəmizin imicinə ciddi zərbə vura bilər”.

N.Cəfərli hesab edir ki, lisenziya və s. xərclər artırılarsa, bu, sahibkarlar üçün əlavə ödəniş yükü deməkdir: “Sahibkar əlavə yükün öhdəsindən gəlmək üçün qiymətləri artırırsa da, sürücülərlə bağlı yeniliyin olacağını düşünmürəm. Bu elə bir sahədir ki, xüsusi təhsil tələb etmir. Belə olan halda çox sayda insan məmnuniyyətlə taksidə işləməyə razı olacaq. Bu da işəgötürən üçün əlavə imkanlar və fürsətlər yaradacaq, məsələn, qazanclarla bağlı rəqəbətlə mühiti nəzərə alaraq, qiymətlər qalxsas belə, sürücülərin maaşı ilə bağlı ciddi dəyişikliyə gətirməyə çalışacaqlar. Bu sahədə ciddi rəqəbat var. İşsizlik problemini və bu sahədə işləməyin daha asan olduğunu nə-

zərə alsaq, minlərlə insan taksidə işləməyə meyl edəcək. Bu istək sahibkarlar üçün seçim imkanı yaradacaq, yəni daha az maaşa, yaxud gəlirə qane olanlarla çalışacaqlar. Bir sözlə, qiymət artımı olsa belə, sürücülər daha az işləməyin müqabilində daha çox qazanaçaqlar məntiqi doğru deyil. Bu avtomatik baş verən proses deyil. Bunun üçün əmək müqavilələri imzalanmalıdır, həmçinin sürücülərin hüquqlarının qorunması üçün ayrıca qeyri-dövlət təşkilatına ehtiyac

var. Məsələn, sürücülər həmkarlar komitəsi qurub işverənlərlə danışıqlar apara bilərlər. Qardaş Türkiyə nümunəsini misal çəkim, İstanbul Taksiciləri Esnaf Odası (ITEO) sözlü keçən qeyri-hökumət birliklərindən biridir. Hətta seçkilərdə belə namizədlər onların sayını, seçicilərə təsir imkanlarını nəzərə alaraq onlarla ayrıca görüşlər təşkil etmişdilər”.

Ekspertin fikrincə, nizama-intizamı yaratdıqdan sonra qiymətlərlə bağlı islahat aparılmalıdır: “İctimai nəqliyyat

tın qənaətbəxş olmadığı təqdirdə taksi xidmətinə tələbat artır. Bakı şəhərinin nəqliyyat sistemi bir çox qərara baxmayaraq, hələ də düzəlmir. 110 milyon manat vəsait xərclənərək Nəqliyyatın İntellektual İdarəetmə Mərkəzi yaradıldı, heç bir effekti olmadı, Bakı Nəqliyyat Agentliyinin fəaliyyəti də qənaətbəxş olmadı. İdarəetmədə olan problemlər həllini tapmadıqca, nəqliyyat sisteminin ümumi vəziyyəti də düzəlməyəcək. Dünya ölkələrinin təcrübəsi nə baxsaq, şəhər nəqliyyatını bələdiyyələr idarə edir. Seçilmiş or-

qanlar vətəndaşlar qarşısında daha məsuliyyətli olurlar. Onlar qiymətə və keyfiyyətə xüsusi fikir verirlər ki, növbəti dəfə seçilsinlər. Bizdə isə pərakəndəlik var, nazirlik, ayrı-ayrı qurumlar, icra hakimiyyətləri sahəyə müdaxilə edirlər”.

N.Cəfərli şəhər infrastrukturuna diqqət cəkmək vurğuladı ki, xaoslu tikinti nəqliyyatı iflic vəziyyətə salan səbəblərdən biridir: “İqtisadi faktorlar, təhsil imkanları və s. səbəblərdən Bakıya axın oldu. Nəticə etibarilə, demək olar ki, respublika əhalisinin yarısı Bakı və Abşeronda yaşayır. Bu da nəqliyyata əlavə yük deməkdir. Problemə kompleks yanaşılmalıdır. Sərnişindəşımə nəqliyyatı əlçatan və rahat olsa, vətəndaşlar buna üstünlük verəcəklər. Azərbaycanda yol infrastrukturuna imkan vermədiyinə görə insanlar fərdi daşıma vasitələrindən, o cümlədən taksilərdən istifadə edirlər. Onu da demək lazımdır ki, texnologiyaların inkişaf etdiyi dövrdə bu sahəni sadəcə qanunların sərtləşdirilməsi vasitəsilə tam nəzarətdə saxlamaq mümkün olmayacaq. Zənnimcə, məhəllə taksilərinə tələbat artacaq, başqa sözlə desək, bazara alternativ taksilər daxil olacaq. Nəzərə alsaq ki, təkcə Bakı şəhərində 1 milyon avtomobil var, nəzarət etmək qeyri-mümkün olacaq”.

Q. Nigər HƏSƏNLİ, “Yeni Müsavat”

• Yunun 13-də spiker Sahibə Qafarovanın sədrliyi ilə Milli Məclisin növbəti iclası keçirildi. Cari məsələlər zamanı deputatlar aktual mövzularla bağlı çıxışlar etdilər.

İclasda hökumət üzvlərinin iştirakı ilə 2023-cü il dövlət büdcəsi haqqında qanuna dəyişiklik edilməsi barədə layihə ikinci oxunuşda müzakirəyə çıxarıldı. **İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri Tahir Mirkişili** çıxışında bildirdi ki, cari ilin 4 ayının dövlət büdcəsinin daxilolma göstəricilərinin müsbət dinamikası, habelə 2023-cü il üzrə ötən il tərtib olunmuş sosial-iqtisadi inkişaf proqnozunun 2022-ci ilin faktiki icra göstəricilərinə nisbətə artıma doğru yenilənməsi nəzərə alınaraq, Prezident İlham Əliyev büdcədə yaranmış əlavə gəlirlərin ilk növbədə "Böyük Qayıdış" proqramı üzrə layihələrin maliyyələşdirilməsinə, ölkəmizin müdafiə qabiliyyətinin daha da gücləndirilməsinə yönəldilməsi vəzifələri müəyyən edilib. Deputat bildirdi ki, 2023-cü ilin dövlət büdcəsinə dəyişikliklərin edilməsi haqqında layihə 2023-cü ildə əlavə xərclərin qarşılınması üçün maliyyə təminatının yaradılması, bu zaman cari və ortamüddətli makroiqtisadi və fiskal dayanıqlığa xələl gətirilməməsi, Dövlət Neft Fondunun aktivlərinin münbit qiymət konyunkturasi şəraitində artımının davam etdirilməsi hədəfləri gözənilməklə tərtib olunub: "Təqdim edilmiş qanun layihəsində 2023-ci il dövlət büdcəsi gəlirlərinin 3 005.5 milyon manat artırılaraq 33 779.5 milyard manata, xərclərinin 3 215.5 milyon manat artırılaraq 36 568.8 milyon manata, kəsinin isə 210 milyon manat artırılaraq 2 789.3 milyard manata çatdırılması təklif olunur. 2023-cü il üzrə icmal büdcənin qeyri-neft baza kəsininin qeyri-neft ümumi daxili məhsula nisbətinin 25,4% olması proqnozlaşdırılıb. Artırılan gəlirlərin 52%-i qeyri-neft, 48%-i isə neft gəlirləri hesabına formalaşacaq. Dövlət Vergi Xidmətinin xətti ilə yığılan vergilərin 1,530 milyon manat, Dövlət Gömrük Komitəsinin xətti ilə daxilolmaların isə 924.7 milyon manat artırılması təklif olunur. Eyni zamanda Dövlət Neft Fon-

Büdcəyə dəyişikliklər ikinci oxunuşda təsdiqləndi

Maliyyə naziri Samir Şərifov deputatların fikir və təkliflərinin diqqətdən kənarda qalmayacağına söz verdi

dundan dövlət büdcəsinə transfertin 457.7 milyon manat artırılması nəzərdə tutulub. Təsdiq olunmuş dövlət büdcəsində mövcud olan xərclər arasında aparılması planlaşdırılan yerdəyişmələrin həcmi 1 122.9 milyon manat təşkil edəcək".

Tahir Mirkişili ayrılan vəsaitin yönəldiləcəyi istiqamətlərdən bəhs edərək bildirdi ki, dövlət büdcəsində artırılan və xərclər arasında yerdəyişmələrin hesabına yaranan ehtiyat vəsaitlərin aşağıdakı istiqamətlərə yönəldilməsi nəzərdə tutulur:

- İşğaldan azad olunmuş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında həyata keçiriləcək tikinti, bərpa və yenidənqurma işlərinin sürətləndirilməsi üçün tədbirlərin maliyyələşdirilməsi üçün 2 260 milyon manat;

- Müdafiə qabiliyyətinin və milli təhlükəsizliyin daha da artırılması sahəsində tədbirlərin maliyyələşdirilməsinə 1 105 mln manat.

T. Mirkişili qeyd etdi ki, qeyd olunan prioritet xərclərlə yanaşı, aşağıdakı digər istiqamətlər üzrə əlavə xərclərə vəsaitin yönəldilməsi də təklif olunur:

1) Ölkəmizin həmtəsisçisi olduğu beynəlxalq investisiya və inkişaf fondlarının nizamnamə kapitalında Azərbaycan tərəfinin payının maliyyələşdirilməsi və

ölkəmizin yeni "Azərsky-2" peykinin orbitə çıxarılması ilə əlaqədar "Azərkosmos" Şəhmdar Cəmiyyətinin nizamnamə kapitalının artırılması üçün cəm olaraq 297,5 milyon manat;

2) beynəlxalq münasibətlər və digər beynəlxalq fəaliyyətlə bağlı xərclər üçün əlavə 139 milyon 600 min manat, o cümlədən xarici ölkəyə maliyyə yardımı olaraq 100,0 milyon manat;

3) dəmir yolu sahəsində, ölkə ərazisində elektrik enerjisi təchizatı və digər infrastruktur layihələri üzrə yenidənqurma və əsaslı təmir xərcləri üçün 128,0 milyon manat;

4) sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslərə verilən kreditlərin dövlət zəmanəti ilə təmin edilməsi və kredit faizlərinin subsidiyalaşdırılması üçün 50,0 milyon manat;

5) bezi büdcə təşkilatlarının maddi-texniki təminatının yaxşılaşdırılması (62,8 milyon manat) və digər zəruri tədbirlərin maliyyə təminatı (39,0 milyon manat) üçün cəm olaraq 102,0 milyon manat;

6) dövlət borcuna xidmətlə bağlı xərclər üçün 177 milyon 500 min manat;

7) dövlət büdcəsindən maliyyələşən bezi təşkilatların əlavə büdcədən kənar gəlirləri hesabına xərclərinin artırılması üçün 79,0 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub.

Komitə sədri qeyd etdi ki, yenidən baxılma ilə ic-

mal büdcənin gəlirləri 42 milyard 949 milyon manat, xərcləri 41 milyard 214 milyon manat proqnozlaşdırılır. Bu, təsdiq olunmuş göstəriciyə nisbətən gəlirlər üzrə 9 milyard 923 milyon manat və ya 30,0 faiz, xərclər üzrə isə 3 milyard 244 milyon manat və ya 8,5 faiz çoxdur.

Komitə sədri Siyavuş Novruzov büdcə müzakirələrində iştirak edən maliyyə naziri Samir Şərifova xitab etdi: "Hörmətli Samir müəllim, hamıya pul ayırırsınız, qazilərin də "bir abbası" sını verməyi sizdən xahiş edirəm!" S. Novruzov bundan sonra da Qarabağ qazilərinə ayrılan təqaüdlərlə bağlı məsələ qaldırdığını xatırladı, onların keçmiş xidmətlərinin nəzərə alınmasını xahiş etdi. Bildirdi ki, qarşıdan 26 iyun Azərbaycan Ordusunun yaranma günü gəlir və bu ərəfədə qaziləri sevindirmək olar. "Harada görüşürəmsə, bu məsələni qaldırırlar, ona görə xahiş edirəm ki, qaziləri sevindirəsiniz!"

Siyavuş Novruzov ondan əvvəl çıxış edərək illərdən müzakirəsini gözləyən "Reproduktiv sağlamlıq haqqında" qanun layihəsinin, nəhayət, müzakirəyə çıxarılmasını təklif edən deputat həmkarı Rəşad Mahmudovun fikirlərinə reaksiya verdi. Bildirdi ki, süni mayalanma ilə dünyaya uşaq gətirmək olmaz. Allah qismət eləməyibse, Allahın

əleyhinə getmək olmaz: "Mən 5 il MM-də Dini komitənin sədri olduğum dövrdə bu qanunun qəbulunun əleyhinə olmuşam. İndi də bu məsələnin gündəmə gətirilməsini doğru saymıram. Rusiyada bir nəfər 40 uşaq dünyaya gətirir. Amma bizə yaraşmaz".

Deputat Etibar Əliyev dedi ki, İşsizlikdən Sığorta Fondunun büdcəsində dəyişikliklə bağlı qanun layihəsindəki məlumatlardan və Hesablama Pala-

miri və yenidənqurulması arzuolunandır və bunun üçün müvafiq tədbirlər görülməlidir: "Elm və Təhsil Nazirliyinin təqdim etdiyi məlumatlara əsasən, 2021-ci ildə nazirliyin tabeliyində olan 962 məktəbin əsaslı təmir və yenidənqurulmasına ehtiyac var. Ötən il dövlət büdcəsindən 195 milyon manat vəsait ayrılıb və 57 məktəb tikilib, əsaslı təmir olunub". S. Şərifov bildirdi ki, son 5 ildə modul tipli məktəblər də nəzərə alınmaqla 415 məktəb tikilib, əsaslı təmir olunub: "Bu il əsaslı təmir və yenidənqurulmasına ehtiyac olan məktəblərin sayı 832-yə enib".

Maliyyə naziri özəlləşdirmə ilə bağlı təkliflərə re-

aksiyasında qeyd etdi ki, olimpiya idman komplekslərinin və gənclər evlərinin özəlləşdirilməsinə özəl sektorun marağının olacağını real hesab etmir. Ancaq nazir həmin qurumların təyinatının dəyişdirilməməsi şərti ilə özəlləşdirilməsinə aidiyyəti dövlət orqanlarının baxacağını istisna etmədi.

Daha sonra büdcə haqqında qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

İclasda "Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında" və "Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyəti haqqında" qanunlara dəyişikliklər komitə sədri Ziyafət Əsgərovun təqdimatından sonra III oxunuşda qəbul edildi. "Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında" qanuna dəyişiklik layihəsində hərbi qeydiyyat anlayışının dəqiqləşdirilməsi, müvafiq icra hakimiyyəti orqanında müddətli həqiqi hərbi xidmətdən buraxılmış, həmçinin müvafiq icra hakimiyyəti orqanında həqiqi hərbi xidmətdən buraxılıb həmin orqanın ehtiyatına keçirilməmiş və ya hərbi qeydiyyatından çıxarılmış hərbi vəzifəliyəlin hərbi qeydiyyat qaydasının təkmilləşdirilməsi nəzərdə tutulur.

Yekunda spiker S. Qafarova iyunun 14-də Milli Məclisin Heydər Əliyevlə bağlı xüsusi iclasının keçiriləcəyini elan etdi.

□ **Elsad PASASOY,**
"Yeni Məşavət"

Səbiq mədəniyyət naziri Əbülfəs Qarayevin iranlı kürəkəni Şahriar Maleki "Green Farm Azərbaycan" MMC-nin rəhbərliyindən gedib. "Yeni Musavat" xəbər verir ki, Şahriyar Malekinin yerinə "Green Farm Azərbaycan" MMC-yə artıq yeni direktor təyin olunub.

Şəhriyar Maleki 2015-ci ildə Əbülfəs Qarayevin qızı Suad Qarayeva izdivacdan sonra Azərbaycanda iri biznesə sahib olub. Onun şəriki olduğu "Colab" adlı kovorkinq mərkəzi də uzun illər fəaliyyət göstərmiş, bu ilin martda isə "Port Baku"da yerləşən ofisdən çıxıb.

Keçmiş nazirin kürəkəni "Green Farm Azərbaycan" şirkətini 2016-cı ilin noyabrında qeydiyyatdan keçirib. Əbülfəs Qarayevin nazir kimi nüfuzu sayəsində 2017-ci ilin mayında Biləsuvar İcra Hakimiyyətindən 5 min hektar torpaq sahəsini olduqca aşağı qiymətə 49 illik icarəyə götürüb. Həmin ərazi Qarayevlərin və qohumlarının nəzarətinə keçənə qədər qışlaq sahəsi olub və yerli əhali tərəfindən təyinatı üzrə istifadə edilib. Əbülfəs Qarayev 2017-ci ildə Nazirlər Kabinetinin sərəncamı ilə bu ərazinin əkin sahəsi kimi istifadə olunmasına və qudasının Maltadakı şirkətinin nəzarətinə verilməsinə nail olub. Maltadakı şirkətin təsisçisi isə Əbülfəs Qarayevin Avstriya və Monako vətəndaşı olan qudası İsgəndər Malekidir. İsgəndər Maleki vaxtilə İngiltərənin ən nüfuzlu iş adamlarından olub. O, xanımı Fatimə Maleki ilə 1991-2009-cu illərdə Britaniya yada çoxsaylı maliyyə şirkətlərinə rəhbərlik edib, neft treyderi kimi tanınıb, sonrakı illər

Əbülfəs Qarayevin iranlı kürəkəninin Azərbaycandakı biznesi əlindən çıxır

Kürəkəninin adına olan biznesin təhvil verilməsi onu göstərir ki, Qarayevlər ölkədən getmək hazırlığındadırlar

də biznesində durğunluq yaranıb.

Malekilər ailəsi dünyanın ən bahalı tarixi incəsənət nümunələrinin kolleksiyaçıları kimi də məşhurlaşmışlar. Onlar Londonda Əbülfəs Qarayevin qızının çalışdığı və tarixi əsərlərin hərrac yolu ilə satışa çıxarıldığı Sotheby's incəsənət auksionunun daimi müştəriləri olub. Güman edilir ki, Qarayevlərin Malekilərlə qohumluğu da buradan başlayıb.

Yada salmaq ki, 49 illik icarə müqaviləsinə imza atan keçmiş icra başçısı, Əbülfəs Qarayevin yaxın dostu Mahir Quliyev 2020-ci ilin aprelində Dövlət Təhlükəsizlik Xidmətinin keçirdiyi xüsusi əməliyyat nəticəsində saxlanılaraq Bakıya gətirilib. Bundan təxminən 20 gün sonra Əbülfəs Qarayev mədəniyyət naziri vəzifəsindən azad edilib.

Əbülfəs Qarayevin iranlı kürəkəninə bağlı biznesin

"aradan çıxarılması" diqqət çəkir. Məlumdur ki, İran kökenli iş adamlarının öz ölkələri ilə ciddi şəkildə biznes münasibətləri olur. Azərbaycan-İran münasibətlərinin gərginləşməsi İrandan qaçnaqlanan maliyyə kanallarına da ciddi təsir edib. Mümkündür ki, məhz bu səbəbdən İran kökenli kürəkənə məxsus biznes ya əldən çıxır, ya da "əl dəyişir". Yeni kənd təsərrüfatı nazirinin tə-

minatından sonra "Green Farm Azərbaycan" rəhbərliyində dəyişiklik də maraq doğurur.

"Bakı" Hüquq Şirkətinin rəhbəri Natiq Ələsgərov "Yeni Musavat"a deyib ki, Azərbaycanda məmur biznesi geniş yayılıb: "Hazırda əks proses gedir. Vaxtilə məmur biznesmenliyinə göz yumulsa da, artıq durum dəyişib. Bizneslər məmurların əlindən alınır. Bizneslərlə yanaşı korrupsiya pulları hesabına əldə etdikləri mal-mülk, torpaq sahələri də "milliləşdirilir". Əbülfəs Qarayevə gəlincə, onun varidatı digər "vurulmuş" nazirlər kimi o qədər də aşkarda olmayıb. Əsasən xaricdə mal-mülk almağa, biznes qurmağa meyilli nazir kimi yaddaşlarda qalıb. Kürəkənin adına olan biznesin təhvil verilməsi onu göstərir ki, Qarayevlər ölkədən getmək fikrindədirlər. Ümumiyyətlə isə bu adamları Azərbaycana bağlayan əsasən kresloları idi. Həmin kreslo olmayandan sonra onlar ölkədə qalıb yaşaya bilməzlər".

Hüquqşünas deyib ki, Əbülfəs Qarayevin bu gün azadlıqda qalması ona böyük güzəşt olunmasından qaynaqlanır: "Əbülfəs Qarayevin müavini, digər işçiləri onun həbsinə əsas verən ittihamlar səsləndirildilər. Lakin bizlər həmin ittihamların rəsmiləşməsinə, ittiham aktına salınmasını görmədik. Əbülfəs Qarayevin korrupsiya əməlləri haqda məlumatlar araşdırılmadı. O, Azərbaycan mədəniyyətini çökdürməklə yaddaşlarda qalıb. Azərbaycan kinosunu sıradan çıxardı, kitabxanaları məhv etdi, tarixi abidələrini xeyli ziyana saldı. Tutulan işçiləri- ona pul daşıyanlar oldu. Onlar tutuldu, araşdırıldı, ifadələri alındı, məlum oldu ki, bu, birbaşa nazirlər əlaqəlidir, lakin o, cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmadı. İndi də Qarayev aradan çıxmaq üçün hazırlıq görür. Gedib xaricdə oturacaq, Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafından oğurlanan milyonları idarə edəcək".

E.MƏMMƏDƏLİYEV, "Yeni Musavat"

Azərbaycanda deflyasiya qeydə alındı - izahı

Rəqəmlər, yoxsa realıq daha təhlükəlidir?

2023-cü ilin yanvar-may aylarında istehlak qiymətləri indeksi Azərbaycanda 2022-ci ilin yanvar-may aylarına nisbətən 13.1 faiz təşkil edib. Bu barədə Dövlət Statistika Komitəsinə məlumat verilib. Qeyd edilir ki, 2022-ci ilin maksimum zirvəsi olan 13.9 faiz səviyyəsindən 0.8 faiz bəndi aşağıdır. O cümlədən ərzaq məhsulları, içkilər və bütün məmulatları üzrə 15.8 faiz, qeyri-ərzaq məhsulları üzrə 11.6 faiz, əhaliyə göstərilmiş ödənişli xidmətlər üzrə 10.6 faiz təşkil edib.

2023-cü ilin may ayında ölkə ərazisində 0.4 faizlik aylıq deflyasiya qeydə alınıb, əvvəlki ilin may ayına nisbətən istehlak qiymətləri indeksi 11.5 faiz təşkil edib.

Açıqlanan rəqəmlər nə dərəcədə realıqı əks etdirir? Həqiqətən də inflyasiya səviyyəsi getdikcə düşürmü? Deflyasiyanın qeydə alınması narahatlıq doğururmu, bu, davamlı ola bilərmi? Ümumiyyətlə, deflyasiya təhlükəsi varmı?

Qeyd edək ki, deflyasiya əks istiqamətdə inflyasiyadır. Bir sıra səbəblərə görə inflyasiyadan daha ağır faktor he-

sab edilir. Deflyasiya inflyasiyanın əksi olaraq, mal və xidmətlərin azalmaması halında qiymətlərinin ümumi səviyyəsinin aşağı düşməsi və ya pulun dəyərinin artması prosesidir. Inflyasiyanı ölçmək üçün "İstehlak Qiymətləri İndeksi"ndən istifadə olunur.

Müasir şərtlər çərçivəsində deflyasiya iqtisadi enişdən, məhsul istehsalının aşağı düşməsi və işsizliyin artımından xəbər verir. Qiymətlərin aşağı düşməsinə görə iqtisadi agentlər investisiyaların həcmi azalda bilər ki, bir neçə müddət sonra (bir neçə ildən sonra) həmin vəsaitləri

daha sərfəli şəkildə yerləşdirsin (qiymətlərin enməsi nəticəsində resursları daha ucuz alsın). Bu isə davamlı şəkildə tələbin aşağı düşməsinə aparır və qiymətlərin enişinin və istehsal həcmi azalmasını daha çox stimullaşdırır.

Mövzu ilə bağlı iqtisadçı ekspert Natiq Cəfəri "Yeni Musavat"a dedi ki, DSK-nın açıqladığı rəqəmlər mövsümi xarakter daşıyır: "Deflyasiya o zaman təhlükəli olur ki, ardıcıl və davamlı şəkildə get-

sin. Amma bu, mövsümi xarakterlidir, müvəqqəti göstəricidir. Ciddi bir rəqəm deyil. Amma inflyasiya göstəriciləri ilə bağlı rəqəmlər açıqlananada rəsmi qurumlar bir izahat verməlidirlər. Çünki bizdə inflyasiyanın böyük əksəriyyətinin idxal inflyasiyası olduğunu həmişə rəsmilər söyləyiblər. "Dünyada qiymətlərin baha olduğundan bizdə də qiymətlər artır" tezisi çox geniş yayılmış bir arqumentdir. Rəsmilər tərəfindən tez-tez

səsləndirilir. Son 7-8 aydır ki, biz görürük dünyada ərzaq qiymətləri FAO indeksinə görə kəskin şəkildə azalıb. Dünyada 10-11 faizlik ərzaq qiymətlərində ucuzlaşma varsa, Azərbaycanda inflyasiya niyə yenə də 13 faiz civarındadır?! Niyə ərzaq inflyasiyası yenə 15 faizdir. Bunun səbəbləri nədir? Inflyasiya ilə mübarizədə hökumətin atacağı addımlar kifayət qədər genişdir. Müəyyən alətlər var əllərində vergi, gömrük güzəştləri ola

bilər, ƏDV-nin azaldılması ola bilər, əsasən də ərzaq və dərman preparatları ilə bağlı. Amma təəssüf ki, bu addımlar atılmır. Əvvəlki arqumentlərin də indi keçəriliyi itir. Dünyada qiymətlər düşür, FAO indeksi azalır, amma Azərbaycanda inflyasiya yenə 13 faizdən yuxarı, ərzaq inflyasiyası isə 15 faizdən yuxarıdır. Bunun səbəbləri ilə bağlı rəsmi qurumların geniş izahat verməsi, geniş bir açıqlama verməsi daha doğru olar. Çünki indiki şəraitdə görünən odur ki, ikirəqəmli inflyasiyanın bu ilin sonuna qədər davam etməsi gözlənilir. Bu da, açıq, əhalinin real gəlirlərinin azalmasına xidmət edən əsas göstəricilərdən biridir. Dediym kimi, deflyasiya mövsümi xarakter daşıyır. Azərbaycanda qrafiklərə baxsaq, illərlə müqayisədə təqribən oktyabr-noyabr aylarından inflyasiyanın daha çox artdığını şahidi oluruq. İndi də eyni mənzərəni görə bilərik. Mövsümi xarakter alan təsirlər azalan kimi biz oktyabr, noyabrda yenidən kəskin, daha ciddi qiymət artımının şahidi ola bilərik".

Afaq MİRƏYİQ, "Yeni Musavat"

Neçə gündür ki, müəllimlərin hədiyyə alması ilə bağlı görüntülər gündəmi zəbt edib. Söhbət Xırdalan şəhəri 1 nömrəli tam orta məktəbin dördüncü sinif və Xırdalan şəhər 9 nömrəli tam orta məktəbin birinci sinfinin tədris ilinin yekunu ilə əlaqədar keçirilmiş tədbirləri ilə bağlı yayılan videolardan gedir.

Həmin görüntülərdə valideynlər tərəfindən ibtidai sinif müəllimlərinə qiymətli hədiyyənin təqdim olunması əks edilib. Düzdür, artıq o məktəblərin direktorları barəsində intizam tənbehi tədbiri də tətbiq olunub. Müəllimlərdə də söhbət edilib. Amma bu məsələ bir daha məktəblərdə valideyn komitələrinin fəaliyyətini də önə çıxardı. Artıq uzun müddətdir ki, əksər valideynlər bu komitələrin əlinədən zara gəldiklərini dilə gətirir, bunlara qarşı mübarizə aparılmasını istəyirlər. **Bizimlə söhbətdə iki övladı ibtidai sinifdə oxuyan Nərgiz Əmirova deyir ki, valideyn komitələrinin ismarışlarına görə telefondan imtina etməli olub:** “Gecə bilmirlər, gündüz bilmirlər, adamdan ay ərzində nə qə-

təb direktorunun ad günü, sinif rəhbərinin ad günü, yas mərasimi, xəstəxana xərcləri üçün də bəzi məktəblərdə pul yığılır. Elm və Təhsil Nazirliyi isə bu kimi hallara qarşı ancaq tövsiyə xarakterli, ümumi mövqe bildirir. Qeyd edim ki, orta məktəblərdə hər hansı bir məqsəd üçün pul yığılması qanunvericiliyə ziddir və bu, yolverilməzdir. Nazirlik bu tipli halların qarşısını almaqda ciddi mövqe ortaya qoymaması o anlama gəlir ki, özləri də bunda maraqlıdırlar.

Acınacaqlı hal ondan ibarətdir ki, hər il bayramlar münasibəti ilə şagirdlərdən yığılan pulların məbləği artır və bu da bir çox ailələrin büdcəsinə ciddi şəkildə zərbə vurur. Bir yerdə oxuyan şagirdlərin hamısının maddi im-

Müəllimlər üçün hədiyyə pullarını onlar yığır

Qızıl qalmaqalına görə direktor da, müəllimə də cəzasını aldı - bəs valideyn komitələri?

bir fakt varsa, o zaman müəllimlərin adını verməklə prosesi aydınlaşdırmaq olar. Çünki əsasən pul yığımları aşağı siniflərdə baş verir. Yuxarı sinif şagirdləri belə faktlar olanda onu sosial şəbəkədə yazır, mətbuata ötürə bilirlər. Lakin kiçik uşaqların belə imkanları olmadığı üçün onlarda pul yığımları hallarına rast gəlmək mümkündür. Həsab edirəm ki, əlamətdar

Təhsil Nazirliyinin edəcəyi iş deyil. Mediada, cəmiyyətdə bütün media bir yerdə mübarizə aparmalıdır. Görürsünüz ki, 4-5 valideyn təşəbbüs irəli sürür, digər valideynləri də buna qoşulmağa məcbur edirlər. Hamımız valideynlik, belə cəhdlərini görürük. Ona görə bununla təkcə bir qurumun təkbəşinə mübarizə aparması effektiv deyil. Amma biz valideyn komitələri ilə bağlı işlərə başlamışıq. Bu mövzuda nazirlik ictimai dinləmələr həyata keçirdi. Qeyri-hökumət təşkilatları ilə bir yerdə hansısa modellərin müzakirəsini apardıq. Bunu yalnız valideyn komitəsi etməz, bir-iki valideyn təşəbbüs edir, xüsusən də il yekunlarında məzun günlərində”.

C.Valehov “olmazmı ki, valideyn komitələri ləğv olunsun, nazirlik məktəblərə pul ayırmır, ona görə valideynlərdən pul yığılır deyənlər də var” sualına belə cavab verdi: “Bunlar hamısı bəhanələrdir. Yenə təkrar edirəm, bu, bir qurumun edəcəyi iş deyil. Məktəblərdə kağız, müxtəlif digər ləvazimatlar var ki, onları veririk. İndi bunu daha yaxşı təmin edirik. Amma bəzi valideynlər hansısa maraqlar uğrunda bu işi görürlər. Bunu ancaq maarifləndirmə yolu ilə həll etmək olar. Biz də daha güclü fəaliyyət göstərməliyik. Bununla mübarizədə bütün ictimaiyyət əlbir olmalıdır, birgə olmasaq mümkün olmayacaq”.

Təhsil eksperti Qoşqar Məhərrəmov qeyd edir ki, müəllimə bahalı hədiyyə vermək onu satın almaqdır: “Müəllim bunu bilməlidir. O artıq valideynlər ilə məişət səviyyəsində ünsiyyətə də razı olmalı olacaq. Müəllim və valideyn arasında isə işin keyfiyyəti naminə, sadəcə, peşəkar münasibət olmalıdır. Müəllim ona təklif olunan bahalı hədiyyəni nəzakətlə rədd etməlidir. Gəlin müəllimləri ələ almağa çalışmayaq, övladlarımıza ikili standart ilə davranmaları üçün cəhd göstərməyək, əməllərimizə, niyyətlərimizə ələt etməyək, bütün şagirdləri övladlarımız bilək, müəllimlərin niyyətlərini pozmayaq, onlara, sadəcə, minnətdar olaq...”

□ **Afaq MİRAYIQ,**

dər pul yığmaq olar? Özü də soruşurlar, ay valideyn, imkanın var, ya yox? Söhbət təkcə müəllim üçün olan hədiyyədən də gəlmir. Fond pulu, təmir pulu, bayram pulu, üstəlik, müəlliməyə hədiyyə pulu da... Bezmişik daha. Danışanda da oluruq deməli valideyn. O birlər də qoşulur bunlara, adamın üstünə elə hücum çəkirlər bilmirsən nə edəsən. Bir-iki valideyn narazılıq çoxdur. Bəs valideyn komitələri hansı məsuliyyət daşıyır? Bu cür məsələlərdə onlar niyə kənarda qalır? Ümumiyyətlə, məktəblərdə valideyn-müəllim assosiasiyalarına ehtiyac varmı?

Təhsil eksperti Kamran Əsədov mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”a dedi ki, ölkədə fəaliyyət göstərən orta məktəblərdə hər əlamətdar günlər vaxtı şagirdlərdən pul yığılması adət halına çevrilib: “Bu faktı etiraf etməliyik. Təkcə əlamətdar günlər münasibətilə bağlı orta məktəbdə pul yığılması bitmir, hətta mək-

kanı eyni deyil. Xoşagəlməz hal ondan ibarətdir ki, maddi imkan az olduğuna görə bayramlarda pul verməyən şagirdlərə qarşı sinif rəhbəri, məktəb direktoru, direktor müavini çox pis davranır, ona qarşı sərt mövqe nümayiş etdirilir.

Məktəblərdə valideyn komitələri adlı “qurumlar” var. Hansı ki, onlar uşaqların təhsil almasına diqqət etməkdənsə, sinifdəki şagirdlərdən hər hansı bayram şənliyinin təşkili, xüsusi günlərdə müəllimlərə hədiyyələr alınması və digər məqsədlər üçün pul yığımını təşkil edirlər. Məktəblərdə qeyri-rəsmi fəaliyyət göstərən müəllim-valideyn assosiasiyaları var ki, həmin “quruma” rəhbərlik bir və ya iki valideynə tapşırırlar. Bu “rəhbər”lər müasir texnologiyadan istifadə etməklə “whatsapp” qrupları yaradır və həmin qruplarda pul yığımını həyata keçirirlər. Belə olan zaman müəllim özü birbaşa həmin prosesdə iştirak etmir. Nazirlik tərəfindən bu istiqamətdə tədbirlər həyata keçirilir. Amma yaxşı olardı ki, nazirlik tərəfindən anonim sorğular da qeydə alınsın. Əgər hansısa məktəbdə belə

günlər zamanı nazirlik tərəfindən monitorinqlər aparılmalı, təhsil müəssisələrinin qarşısında uşaqlardan bu haqda soruşulmalıdır. Fakt üzə çıxdığı zaman cəza tədbirləri görülməlidir”.

Ekspert əlavə edib ki, sovet dövründə çox nadir hallarda hansısa məktəbdə bu cür hallara rast gəlmək olardı: “Yalnız valideynin öz istəyi ilə müəllimə hər hansı hədiyyə verirdi. Təkcə 8 martda deyil, digər bütün bayramlarda şagirdlər müəllimlərinə müxtəlif forma və rəngdə olan açıqçalar, ad günündə, buraxılış tədbirlərində ya gül dəstəsi, ya da öz əl işlərini hədiyyə edirlər. Bu da müəllimlər üçün çox qiymətli bir hədiyyə sayılır”.

Məsələ ilə bağlı Elm və Təhsil Nazirliyinin İctimaiyyətə əlaqələr şöbəsinin müdiri Cəsarət Valehova da əlaqə saxladıq və suallarımızı ünvanladıq. O, “Yeni Müsavat”a dedi ki, burada təkcə komitə adlı qurumdan söhbət gəlmir: “Elə məktəblər var ki, orada valideyn komitəsi yoxdur. Valideynlər, sadəcə, qrupu yaradırlar, orada müzakirələr aparırlar. Bu təkcə Elm və

“Nəvələrim eynəyimi taxıb məni parodiya edir” - DİM sədri

“Qızlarım balaca olanda bayramlarda şirniyyatları özüm bişirdim. O vaxt hər istəyəndə gedib şirniyyat almaq olmurdu. Həmçinin mağazalarda ərzaq qıtlığı da var idi”. Bunu Təhsil TV-nin “İmtahan” verilişinin qonağı olan Dövlət İmtahan Mərkəzinin Direktorlar Şurasının sədri Məleykə Abbaszadə məktəblilərin suallarını cavablandırarkən deyib.

Bayramlardan ən çox Novruz bayramını sevdiyini deyən DİM sədri hazırda vaxt məhdudiyyətinə görə şirniyyat bişirmədiyini bildirib: “Universal şirniyyat reseptim var idi. Məsələn, soyuducunu açdırdım, gördüm ki, qatıq qızcırmaq ərəfəsindədir və ya kəsmik istifadə olunmalıdır. Soyuducuda nə var idisə, onları qatıb bişirdim. Hər dəfə elə alınırdı ki, qızlarımın xoşlarına gəlirdi və deyirdilər ki, dünən bişirdiyimi təkrar hazırlayım. Novruz bayramı bizdə təntənə ilə qeyd olunurdu. Nənəm bizi şirniyyat bişirməyə yönəldirdi. Sonradan bayramda şəkərburaya nağıslar vururdum, qızlarıma bunu öyrədirdim. Hələ ki nəvələrimlə şirniyyat bişirməmişəm, düzü, buna vaxtım yoxdur”.

DİM sədri həmçinin nəvələrinin onu parodiya etdiklərini deyib: “Eynəyimi taxıb məni parodiya edirlər. Hesab edirəm ki, insan zarafatı qiymətləndirməyi bacarmalıdır”.

“Bakcell”in dəstəyi ilə keçirilmiş velosiped yarışının ən sürətliləri bəlli oldu

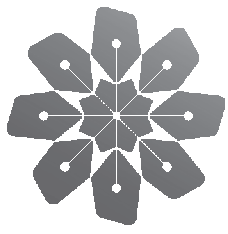
“Bakcell” şirkətinin dəstəyi ilə “Əziz Şuşa” beynəlxalq velosiped yarışları baş tutub. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illik yubileyinə həsr olunmuş yarışda dünyanın 14 ölkəsindən 100-dən çox idmançı mübarizə aparıb.

Əsl sürət bayramına çevrilmiş bu yarış Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyi və Azərbaycan Velosiped Federasiyasının birgə təşkilatçılığı ilə baş tutub.

Qeyd edək ki, “Əziz Şuşa” beynəlxalq velosiped yarışları iyunun 7-də Bakıda start götürüb və 11 iyun tarixində Şuşa şəhərində yekunlaşıb.

Hal-hazırda “Bakcell” şirkəti “Bakcell” ilə ən sürətli ol” şüarı ilə genişmiqyaslı kampaniya həyata keçirir. Xatırladaq ki, şirkət “NEQSOL Holding”in tərkibinə daxildir.

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

İşğaldan azad olunmuş ərazilərə "Böyük Qayıdış"

Kəçmiş məcburi köçkünlərin məskunlaşdırılması prosesində Qarabağ iqtisadi rayonuna daxil olan işğaldan azad edilmiş ərazilərdə (Şuşa rayonu istisna olmaqla) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəliyinin, Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin və müvafiq icra hakimiyyəti orqanı nümayəndələrindən ibarət işçi qrup tərəfindən bu prosesdən xeyli əvvəl doğma yurd-yuvalarından di-dərgin düşənlərin könüllü, təhlükəsiz və ləyaqətlə doğma yurdlarına qayıdışının reallaşmasına hazırlıq tədbirləri görülmür.

Bunu **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Qarabağ üzrə xüsusi nümayəndəsi Emin Hüseynov** "Xalq qəzeti"nə müsahibəsində bildirib: "Bu zaman, ilk növbədə, sosial şəraiti ağır olan, qəzalı vəziyyətdəki müvəqqəti məskunlaşma yerlərində yaşayan, eyni zamanda tərkibində iş qabiliyyəti olan şəxslərə aid ailələrin məskunlaşmasına üstünlük verilir".

Emin Hüseynov müsahibəsində keçmiş məcburi köçkünlərin Füzuli və Ağdama köçürülməyə vaxtı da açıqlayıb: "Məsələn, "Böyük Qayıdış" proqramı çərçivəsində martın 16-da Tərtər rayonunun Talış kəndinə ilkin mərhələdə bu cür şəraitdə yaşayan 20 məcburi köçkün ailəsinin (90 nəfər) köçürülməsi bunun bariz ifadəsidir".

Onun sözlərinə görə,

hazırda Füzulidə 6 məhəllə inşa olunur: "38 binada tikinti-quraşdırma əməliyyatları sürətlə aparılır. 800 ailənin həmin yaşayış sahəsinə ilin sonunadək köçürülməsi nəzərdə tutulur. Bu proses iki mərhələdə planlaşdırılır. Sentyabr ayına kimi reallaşacaq birinci mərhələdə 260 ailənin məskunlaşdırılması gözlənilir".

E.Hüseynov qeyd edib ki, əsas məqsəd işğaldan azad olunmuş ərazilərdə bərpa və reabilitasiya prosesinin ilk mərhələsində Füzuli və Ağdamda iki şəhər mərkəzinin və 32 kəndin yenidən qurulması, həmçinin Hadrut, Suqovuşan və Tuğda turizmin inkişafı istiqamətində nəzərdə tutulan layihələrin yüksək keyfiyyətlə, eyni zamanda nəzərdə tutulan vaxtda həyata keçirilməsidir.

Böyük Qayıdış

YENİ ÜSAVAT
N 103 (8239) 14 iyun 2023

"Elə bil ürəyimdən 30 ildir keçən arzunu hiss etdin..."

Asif Mərzili: "O yurdlar bizi gözləyir"

Xüsusi nümayəndə əlavə edib ki, Ağdam şəhərində ərazi geniş olduğu və bu səbəbdən də böyük həcmdə infrastruktur quruculuğu aparıldığı üçün məskunlaşmanın gələn ilin sonunda başlanacağı nəzərdə tutulur: "Ümumiyyətlə, 2026-cı ilin sonunadək Ağdam şəhərinə 20 min keçmiş məcburi köçkünün köçürülməsi planlaşdırılır".

Əslən Ağdamdan olan **"Təzadlar" qəzetinin baş redaktoru Asif Mərzili** qayıdış arzusunu vaxtilə götürdü-yü bir müsahibə ilə belə ifadə etdi: "Qarabağın bütün yerlə-

rinə "Böyük Qayıdış" planı çərçivəsində məcburi köçkünlərin köçürülməsi prosesi davam edir və bu gedişatdan razı olmaya bilmərəm. Çünki bu qayıdış əslində Ermənistanın havadarlarının sayəsində Azərbaycana, o cümlədən qarabağlılara yaşatdığı 30 illik işğala son qoyma və onların o yurdlara 30 ildir boylanan həsrətinin nöqtələndiyi prosesdir. Mənim də doğulduğum və yaşadığım kənd-yurd yerim işğal edilmişdi və bu gün o yerlərə qayıtmaq, orada yaşamaq ən böyük arzumdur. Dünya şöhrətli alim Rafiq Əliyevdən ne-

çə il əvvəl müsahibə alarkən (nə professorun, nə də mənim ağılıma və xəyalıma gəlməzdi ki, ən azı Şuşa düşməndən azad edilə bilər, biz Ağdama-mən Mərziliyə, Rafiq Əliyev də doğulduğu Novruzlu kəndinə qayıda bilərik...) sonda Rafiq Əliyevə arzumunu bildirdim və dedim: "Rafiq müəllim, sizə nə arzu edə bilərəm... Arzu edirəm ki, Tanrı Sizə Ağdamda-Novruzluda ölməyi qismət eləsin..." Rafiq müəllim duruxdu və üzümə baxıb "Elə bil ürəyimdən 30 ildir keçən arzunu hiss etdin..." - deyərək kövrəldi. Bəli, o yurdlara "Böyük

Qayıdış" həm də o torpaqlarda uyuyan babalarımızın gənini daşıyanların o gene, yad-daşa qayıdışıdır. Qayıdışımız mübarək!"

A.Mərzili hər kəsni dünyaya göz açdığı yerlərə köçmək üçün tələsdiyini söylədi: "Qohumlarım da tələsir, daha tez getməyi arzulayırlar. Xüsusən də cavanların hələ bəzən narazılıqla tələsdiyini görəndə onlara deyirəm ki, əvvəla, 30 illik ayrılığa və həsrətə dözlərin qayıdışa bir-iki il də dözməyi niyə belə mümkünləşdir? İkincisi deyirəm, siz hara tələsirsiniz? Qoy yaşı 70-80 olan ahılar tələssin. Başa düşürəm, siz qurmağa, əkməyə və yaşamağa, həm də yaşatmağa tələsirsiniz, ahılarımız isə o yurdda ölməyə tələsirlər... Məsələn, mənim anamın da ən böyük arzusu bu idi ki, kəndə gedib elə orda da canını tapırsınE Çünki qocalarımızın-ahılların yaşam limiti getdikcə azalır... Onlar gününü, saatını sayır. Beləliklə, tələsmək yaxşı əlamətdir, bu, o insanların yurda qayıdış fəlsəfəsidir. Amma 30 illik dağıntıların aradan qaldırılması və minalardan təmizlənməni də nəzərə almalıyıq. Atalarımız deyib: "Tələsən təndirə düşər!" Mən deyirəm, tələsən minaya düşər! Bunu hamı nəzərə almalı, dövləti minatəmizləmə kimi vacib siyasətdə tələsdirməməliyik... Əsas odur ki, o yurdlar bizi gözləyir! Zənnimcə, Ağdam köçkünlərinin nə vaxt yurda qayıdışı sualına artıq cavab vermiş oldum".

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Cavanşir ABBASLI

Qərbi Azərbaycan İcmasının Roma Papasına məktubu

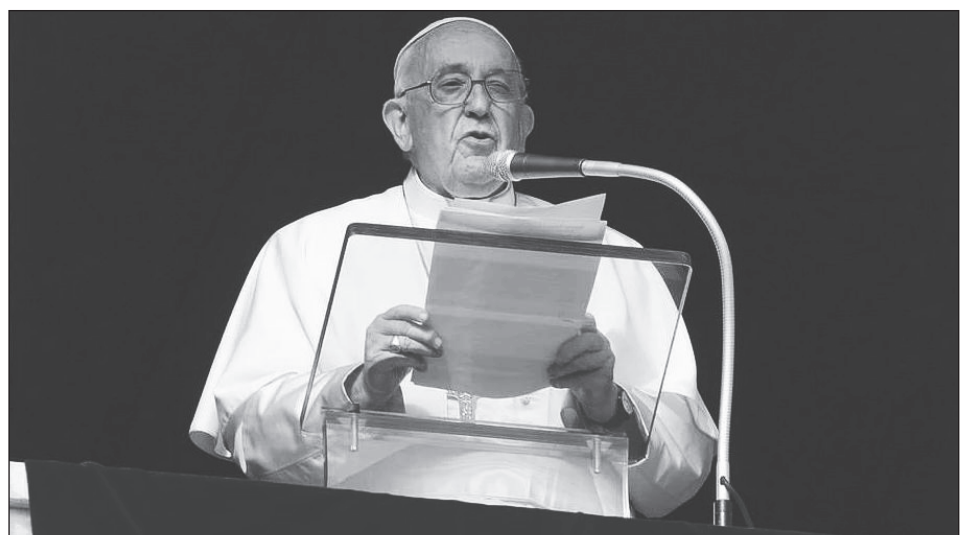
"Əminlik ki, sizin möhtərəm müdaxiləniz Ermənistandan qovulmuş azərbaycanlılar üçün ədalətin bərpasına və insan hüquqlarının həyata keçirilməsinə böyük təsir göstərəcək"

Qərbi Azərbaycan İcması Roma Papası Fransisk həzrətlərinə məktub göndərərək, Ermənistandan qovulmuş azərbaycanlıların öz evlərini, qəbiristanlıqlarını və müqəddəs yerlərini ziyarət edə bilmələrinə dəstək göstərməsini xahiş edib.

Bu barədə Qərbi Azərbaycan İcmasının mətbuat xidməti məlumat yayıb.

Müraciəti təqdim edirik:

"Zati-müqəddəsləri, Ermənistandan qovulmuş azərbaycanlıların hüquqlarının müdafiəsi ilə məşğul olan Qərbi Azərbaycan İcması adından ədalət və barışıq üçün sizə ürək ağrısı ilə səmimi müraciət yazırıq. Qərbi Azərbaycan İcması Ermənistan hökuməti tərəfindən bö-

yük ədalətsizliklərə məruz qalmış azərbaycanlıların va-

hid səsinə təmin etmək üçün 1989-cu ildə yaradılıb.

Xalqımızın acı tarixini böyük kədər hissi ilə sizə nəql

edirik. Ermənistan bütün azərbaycanlıları öz evlərindən zorla qovub, onların dini və mədəni ocaqlarını təhqir edib və dağıdıb. Bu qeyri-insani hərəkət tək-cə beynəlxalq hüququ deyil, həm də sülh, birgəyaşayış və qarşılıqlı hörmət prinsiplərini pozur.

Ermənistanın azərbaycanlıları və digər etnosları öz ərazisindən qovmaqla monoetnik məkan yaratması siyasəti regionumuzun zəngin etnik və dini müxtəliflik tarixi ilə birbaşa ziddiyyət təşkil edir. Ermənistanın bizim əsas hüquqlarımızı pozması və inkar etməsi bizi sonsuz əzablara düçar edir və davamlı sülh və barışıq perspektivlərinə mane olur.

Zati-müqəddəsləri, biz dinlərarası dialoq və barışığın yorulmaz müdafiəçisi kimi sizə müraciət edirik. Sizin möhtərəm mövqeyiniz böyük mənəvi çəkiyə malikdir və biz təvazökarlıqla sizdən azərbaycanlıların Ermənistanda qalmış evlərini, qəbiristanlıqlarını və müqəddəs yerlərini ziyarət etmələrinə imkan verəcək etimad quruculuğu tədbirlərinin həyata keçirilməsində yardımınızı xahiş edirik. Xalqımıza öz irsi ilə yenidən qovuşmağa və onlar üçün dərin mənəvi əhəmiyyət kəsb edən yerlərdə dua etməyə imkan verən bu sadə akt şəfa və barışıq yolunda güclü bir addım olardı.

Zikr, fədakarlıq və barışıq təcəssüm edən qarşıdan gələn Qurban bayramı bu məsələnin aktuallığına diqqəti çəkmək və Ermənistandan qovulmuş azərbaycanlılara dəstək və həmrəylik ifadə etmək üçün əlverişli məqamdır. Azərbaycanlıların öz vətənlərinə qayıtmaq hüquqlarını tanımağınız və müdafiə etməyiniz, oradakı müqəddəs ocaqlarımızı ziyarət etməyimizə kömək etməyiniz böyük əzab-əziyyətə düçar olmuş insanların qəlbinə təsəlli verməklə yanaşı, bölgədə sülhün və barışığın təşviqinə töhfə verərdi.

Əminlik ki, sizin möhtərəm müdaxiləniz Ermənistandan qovulmuş azərbaycanlılar üçün ədalətin bərpasına və insan hüquqlarının həyata keçirilməsinə böyük təsir göstərəcək. Məzlumların müdafiəsində əks-səda doğuran şəfəqli səsizin müsbət dəyişikliklər və anlaşma, birgəyaşayış ruhunu inkişaf etdirmək üçün böyük çəkiyə malikdir.

Vətənə qayıtmaq arzusunda olan azərbaycanlılar adından bu mühüm işə göstərdiyiniz diqqətə görə sizə dərin minnətdarlığımı bildiririk.

Qoy xalqımızı öz Vətəninə təhlükəsiz və ləyaqətlə yenidən yaşaya biləcəyi gələcəyə istiqamətləndirən sülh və barışıq arzusu qalib gəlsin".

MUSAVAT

Son səhifə

N 103 (8239) 14 iyun 2023

İlanı iştaha ilə yeyən maralın görüntüsü hər kəsi heyrləndirdi

Həmişə məlumdur ki, marallar ot yeyən heyvandır və öz qidalarına diqqətlə yanaşırlar, ancaq seçilmiş yarpaqları yeyirlər. Lakin sosial şəbəkələrdə yayılan kadrlar bu bilgilə istisna ola biləcəyini sübut edir. Videoda maralın iştaha ilə ilan yeməsi əks olunub. Görüntü istifadəçilər tərəfindən heyrlənlə qarşılanıb və böyük müzakirələrə səbəb olub.

Saqqız çeynəmək bu problemləri yaradır

Əvvəllər saqqız tropik bitki olan manika zapotadan hazırlanırdı, onun dartılan formaya malik olması üçün parafin mumundan istifadə edilirdi. Daha sonra isə saqqızı sintetik kauçukdan istehsal etməyə başladılar. Həmin maddəyə ətir və rəng əlavə etmək daha rahatdır.

Saqqızın tərkibi bir çox maddələrdən ibarətdir. Onun mayası lateks, sorbit, dadlandırıcılar, yumşaldıcılar və həmin qrup maddələrdən ibarətdir. Bunların hamısı kimyəvi maddələrdir və onlar bədəndə bir sıra problemlər yaranmasına səbəb ola bilər, çünki hansı materialdan hazırlandığı bilinmir. Bəzən onun çeynənilməsi mədə-bağırsaqda müəyyən problemlərə aparıb çıxarır.

Mütəxəssislər bildirirlər ki, saqqızın bədəndən xaric olması həzm sisteminin vəziyyətindən asılıdır: "Saqqız mədə və bağırsaq segmentləri tərəfindən parçalanmır, bu isə o demək deyil ki, mədədə ilişib qalır. Bəzən saqqızla əlaqədar bağırsaq keçməməzliyi yaranır. Bir yox, bir neçə ədəd saqqızın çeynənib udulması nəticəsində bağırsaq keçməməzliyi əlaməti yaranır. Lakin bu, heç də saqqızın mədədə ilişib qalması deyil", - deyərək həkim-terapevt əlavə edib.

Saqqızı çeynəyəndən sonra atmaq daha yaxşıdır. Onu udmaq orqanizmdə gözəlməz problemlər yarada - nəfəs borusuna düşər, ağciyər və bağırsaq xəstəliyi riski ilə üz-üzə qoya bilər.

Korluqla nəticələnən xəstəliyi əvvəlcədən müəyyən etmək mümkün oldu

Həkimlər irsi tor qışa xəstəliklərinin avtomatik diaqnostikası üçün sistem hazırlayıblar. Bu barədə Avropa İnsan Genetikası Cəmiyyəti məlumat yayıb. Belə ki, elm adamları tor qışanın skanları vasitəsilə bu cür xəstəliklərin genetik səbəblərini müəyyən etməyə qadir olan və "Eye2Gene" adlanan süni intellekt sistemi yaradıblar. Qeyd edilir ki, irsi torlu qışa xəstəlikləri 20 yaşa qədər xəstələrin 20%-də görmənin tam və qismən məhdudlaşmasına səbəb olan nasazlıqlar qrupudur. Nadir xəstəlik olduğundan onların diaqnozu çox çətindir. Ümumiyyətlə bu xəstəliyi müəyyən etmək üçün dar ixtisas həkimi tələb olunur.

"Tor qışanın skanında tö-rədicisi genin müəyyən edil-

məsi hətta mütəxəssislər üçün də olduqca çətin məsələ hesab olunur. Bununla belə, süni intellekt bunu əksər insan ekspertlərindən daha yüksək dəqiqliklə edə bilər", - deyərək alimlər bildiriblər.

Buna nail olmaq üçün müəlliflər neyron şəbəkəyə DNT analizi ilə diaqnozu təsdiqlənmiş insanların tor qışasının 4000 təsvirindən istifadə edərək alqoritm öyrədiblər. Təcrübə zamanı neyro şəbəkə zədələnmiş genlərlə retinal pozğunluğun növü arasında statistik əlaqə qura bilib.

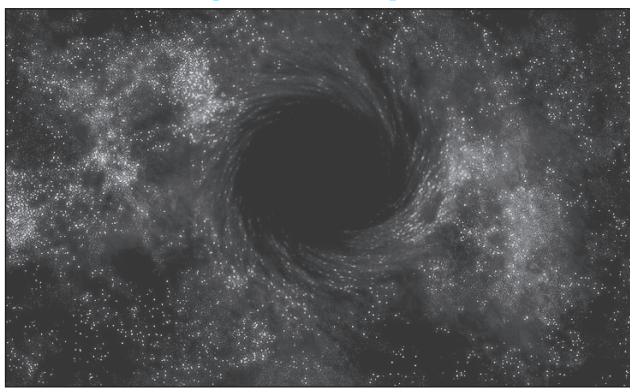
Proqram diaqnozu genetik üsullarla təsdiqlənmiş 130 xəstə üzərində sınaqdan keçirilib və onun köməyi ilə diaqnozun dəqiqliyi alternativ qeyri-genetik üsullarla müqayisədə 70% yüksək olub.

Bədənin ən çirkli yeri - nə qədər düş qəbul etsəniz də, faydası yoxdur

Bədəndə yığılan çirk, hətta çimər-kən belə ciddi xəstəliklərə səbəb olur. Elmi araşdırmalar nəticəsində insan bədəninin ən kirli yerinin göbək olduğu məlum olub. Belə ki, bütün kirlərin yığıldığı bu nöqtə düş qəbul edəndən sonra da təmizlənmir. Onun təmizlənməsi üçün xüsusi baxıma ehtiyac var. Göbək bədəndə bütün bakteriyaların toplanması üçün uyğun bir bölgədir. Bunun səbəb ola biləcəyi fəsadların aradan qaldırılması üçün bir sıra vasitələr lazımdır. Düş qəbul edərkən bir stəkan suya bir xörək qaşığı duz töküüb qarışdırın. Sonra bu suyu göbəyinizə vurun. Həmin hissəni pambıq çubuqla təmizləyin.

Pambıq çubuqdan ehtiyatla, yumşaq şəkildə istifadə etmək tövsiyə olunur.

İllər əvvəl XƏBƏRDARLIQ edilmişdi, elm adamları təsdiqlədi - Hər şey MƏHV OLACAQ

Dünya şöhrətli astrofizik Stiven Hokinqin 1974-cü ildə gündəmə gətirdiyi "Hokinq radiasiyası" nəzəriyyəsi araşdırılıb və qorxunc həqiqət üzə çıxıb. Genişlənməyən qara dəliklərin enerjisinin zamanla azaldığı nəzəriyyəsi kainat haqqında təəccüblü nəticələrə işarə edir.

"Physical Review Letters" elmi jurnalında dərc olunan araşdırmada mütəxəssislər "kifayət qədər kütləsi olan hər bir varlığın sona məhv olacağı" qənaətinə gəliblər.

Bildirilib ki, alimlərin araşdırmaları doğru olarsa, kainatdakı hər şey məhv olacaq.

Tədqiqata rəhbərlik edən astrofizika professoru Heino Falke deyib: "Ölü ulduzların qalıqları və kainatdakı digər nəhəng cisimlər bir nöqtədə buxarlanacaq. Eynilə qara dəliklər kimi... Bu, tək-cə Hokinq radiasiyasını anlama tərzimizi deyil, həm də kainat və onun gələcəyi haqqında anlayışımızı dəyişəcək".

Bunları bilirsinizmi?

- * Əncir ağacının çiçəyi meyvəsinin içində olur.
- * Bütün ömrünü evkalipt ağacında keçirən koala ölmünün yaxınlaşdığını hiss edəndə ağacdən torpağa enir.
- * İlk teatr qədim Yunanıstanda yaranıb. O vaxtlar faciəvi rol oynayan aktyorlar kədərli, komik rol oynayan aktyorlar isə şən maska taxırdılar. Teatr rəmzi olan maskalar belə yaranıb.
- * Göy qurşağı yerdən yarımdairə, təyyarədən isə dairə şəklində görünür.
- * Dünyada işıqdan sürətli heç nə yoxdur. Onun sürəti saniyədə 300000 km-dir.
- * Hava olmadığınca görə Ayda səs yayılır.
- * Enerji yunancadan tərcümədə iş, fəaliyyət deməkdir.
- * İmperator pinqvinləri suda 265 m dərinliyə baş vura bilərlər.
- * İran xalqına məxsus Çihil Tultı kitabı 1001 gecə» nağılları əsasında qələmə alınmış və 40 nağıl daxil edilmiş.
- * Cins parçadan ilk dəfə gəmi yelkəni hazırlanıb.
- * Malta ölkəsində həftə günlərinin adları arəb, ayların adları isə İtaliya dillərindən alınma sözlərlə ifadə olunur.
- * Dünyada ən böyük arxipelaq İndoneziyadır.
- * İlk məktəb zəngini şüşədən Pifaqor hazırlamışdır.
- * E.ə. II əsrdə Misir fironu İran şahlarından II Kambiz elan edilmişdir.
- * İMədəni» sözü Mədinə sözündən götürülərək İshəhəri» deməkdir.
- * Kalka kağızının hazırlanmasında yarımfabrikat kimi batist parçasından istifadə edilir.
- * Kirpi ilin 236 gününü yatır.
- * Qərənfil və qızılgül eyni güldən qoyduqda ətiləri itir.
- * Fotoaparət yeni yarandığı vaxtda şəkil çəkdirlən onun qarşısında 20 dəq. dayanmalı olurdular.
- * Yunan və gürcü əlifbasında böyük hərf yoxdur.
- * İlk üstüörtülü hovuz 1742-ci ildə Londonda inşa edilib.
- * Fildə 35, ildə 39, quşlarda 42 rəqəmi bədən temperaturudur.
- * İlk eskalator 1911-ci ildə Londonda açılmışdır.
- * Görkəmli səyyah Tur Heyerdal səfərə çıxanda aclığını yatırmaq üçün özü ilə həmişə qoz götürürmüş.
- * Ayay adlı meymun cinsinin boyu 40, quyruğu 60 sm olur, həşəratlarla qidalanır.
- * Hindistanda matəm və hüzn rəngi ağ rəngdir.
- * Çin otellərində xidmətçilərə ləçay pulu» vermək təhqir sayılır.
- * Keçmişdə arpa (1 karat) ən kiçik çəki vahidi hesab olunurdu.
- * Karfogen sərkərdəsi Hannibalın evini mühasirəyə alan romalıların əlinə keçməsinə dəyər o, özünü zəhərləyərək öldürüb.
- * Hindistanda bitən Kennel ağacının meyvəsini yeyən insanlar fialka ətri saçır.
- * Orizona ştatının milli parkına daxil olan hər kəsin üzəri-azanda tapılması üçün xüsusi aərozol vururlar.
- * "Aptek" sözü yunan dilindən olub lanbar» deməkdir.
- * Ekvalipt ağacının yarpaqları günəşə doğru çevrildiyi üçün kölgə əmələ gətirir.
- * Heyvanlardan ən çox susuz qala bilən siçandır.
- * Baobab ağacı odda yanmır.
- * İngilis ekoloqlarının təkliflərinə yaxın gələcəkdə avtomobillərdə yanacaq şokoladla əvəz etmək planlaşdırılır.

Yüzlərlə insan pomidor döyüşünə çıxdı: ortalıq "qan gölü"nə döndü

Kolumbiyanın Stumarçan şəhərində bölgəyə məxsus "Tomatina" festivalı keçirilib. Yüzlərlə insan bölgədəki fermerlərin bağışladığı 35 ton çürük pomidoru bir-birlərinin üzərinə atıb. Qısa müddət sonra ortalıq qıpqırmızı rəng alıb. Festival üçün yaradılmış əraziyə yük maşınları ilə gətirilən pomidorlar ot örtüyünün üzərinə tökül-dükdən sonra start fiti çalınıb və insan kütləsi sahəyə axışıb, əllərində olan pomidorları bir-birinin üzərlərinə atmağa başlayıblar. Hətta bundan "gözü doymayan" bəzi iştirakçılar pomidor yığınının içinə atılaraq qırmızı rəngə boyanıblar.

Tədbirin sonunda pomidorların hamısı "tomat pasta"sına çevrilib, "döyüşçülər" in paltarına yapışan əzilmiş pomidorlar isə təzyiqlə su vurularaq təmizlənilir.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib, "Azərbaycan" nəşriyyatında çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi

2528-ci məhəllə ev 44/d

Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Sifariş: 1531

Lisenzia N: B 114
SAYI: 1.500